

T.C
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİ TÜRK EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ

ŞEYHÜLİSLAM AKHİSARÎ VASSAF ABDULLAH EFENDİ
HAYÂL-İ BEHÇET-ÂBÂD
(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK)

Hazırlayan

Banu MUMCUOĞLU

Danışman

Doç. Dr. Kenan ERDOĞAN

MANİSA-2006

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I-II
GİRİŞ.....	III-V
BİRİNCİ BÖLÜM	VI-XI
Şeyhülislam Vassaf Abdullah Efendi'nin Hayatı ve Eserleri	
İKİNCİ BÖLÜM	XII-XXII
A-Hayâl-i Behçet-âbâd'ın Nüshaları	
B-Hayâl-i Behçet-âbâd'ın Şekil Özellikleri	
C-Hayâl-i Behçet-âbâd'ın Dil Özellikleri	
D-Hayâl-i Behçet-âbâd'ın Konusu	
E-Hayâl-i Behçet-âbâd'da Sosyal Yaşamla İlgili Konular	
F-Hayal-i Behçet-abad'da Olağanüstü Motifler	
SONUÇ.....	XXIII-XIV
BİBLİYOGRAFYA	XXV-XXVI
HAYÂL-İ BEHÇET-ÂBÂD'IN METNİ	1-74
SÖZLÜK	75-86

ÖNSÖZ

Yüzyıllarca dünyaya hükmetmiş Osmanlı İmparatorluğunun, sosyal hayatını, kendi halkını ve diğer halklarla olan ilişkilerini, sosyal yapısını, inanç sistemini, kültürel yaşamını, kısaca tamamıyla Osmanlı İmparatorluk yaşamını tanıyıp, tanıtabilmek için, tarihi araştırmaların yanında edebiyat araştırmalarının da yapılması gerektiğine inanıyorum. İşte bu inancım beni Eski Türk edebiyatı dalında yüksek lisans yapmaya yönlendirdi. Lisans hayatım boyunca hayran olduğum bu anabilim dalının yüksek lisans öğrencisi olarak bir parçası olmak istedim. Ancak geçirdiğim araştırma süreçleri içinde bu araştırma dalının gerçekten çalışılması zor ve sabır isteyen bir alan olduğunu fark ettim.

Araştırmam sırasında Eski Türk edebiyatının, iddiaların aksine, toplumla iç içe, hayali unsurlar barındırmakla beraber gerçeklerden kopmamış bir edebiyat olduğunu bir kez daha anladım. Kuşkusuz yeni nesillere bu edebiyat sevdirmelidir. Bunu yapmanın tek yolu da döneme ait şair ve yazarlarımızı yeni nesle gerektiği gibi tanıtabilmektir. Bu tanıma sürecinde araştırmacılara da çok iş düşmektedir.

İşte bu düşünce ve duygularla **Vassaf Abdullah Efendi**'nin **Hayâl-i Behçet-âbâd** isimli eserinin metin tespitini ve incelemesini yapmaya çalıştık.

Hayâl-i Behçet-âbâd'ın metnini elde ettiğimiz iki nüsha üzerinden karşılaştırmalı olarak kurmaya çalıştık. Yazma tekniği açısından çoğunlukla Prof. Dr. İsmail Ünver'in 'Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler' adlı makalesini dikkate aldık da isimlerin sonuna getirilen ekleri (gun-a-gun, na-çar, dil-şad vs.) çizgiyle ayırmayı tercih ettik. Ayrıca transkripsiyon harflerini sadece metinde kullandık. İnceleme ve sözlük kısmında kullanmayı tercih etmedik. Ayrıca yine Prof. Dr. İsmail Ünver'in Türk Dili Dergisi'nin Divan Şiiri Özel Sayısı'nda yayımlanan 'Mesnevi' maddesi de incelememizde yararlandığımız makalelerdendir.

Hayâl-i Behçet-âbâd'ın incelemesini yaparken kısaltmalar için ayrı bir başlık açmadık. Bunun sebebi, kısaltmaları çok fazla kullanmamış olmamızdır. Kullanılan belli başlı kısaltmalar; cilt(c), sayfa(s), madde(m.), hazırlayan(haz.), İstanbul(İst.), Ankara(Ank.), Topkapı(T), Üniversite(Ü), bakınız(b), D.İ.A(Türk Diyanet Vakfı Ansiklopedisi), İ.A.(İslam Ansiklopedisi), Milli Eğitim Bakanlığı(MEB) şeklindedir

Çalışmamda Vassaf Abdullah Efendi'nin hayatı hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşmaya çalıştık. Ancak kaynakların onun edebi şahsiyetinden çok siyasi tarihteki öneminden bahsettiklerini gördük. Şairin diğer eserleri henüz gün ışığına çıkarılmamıştır. İnceleme ve karşılaştırmalı metin olmak üzere başlıca iki bölümden oluşan çalışmamızın başında mesnevinin Türk edebiyatı açısından önemi ve edebiyatımızdaki gelişim sürecini özetlemeye çalıştık. Şairin hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgi verdik. Daha sonra eserin incelemesini yaptık. İkinci bölümde Hayâl-i Behçet-âbâd nüshalarını karşılaştırarak sağlam bir metin kurmaya gayret ettik. Metni oluştururken İstanbul Üniversitesi nüshasını ana nüsha olarak kullandık. Bunun sebebi Topkapı Hazine Kitaplığı'ndaki nüshanın eksik olmasıdır. Devamında ise geniş bir sözlük oluşturduk. Ancak sözlükte kelimelerin sadece metinde geçen anlamlarının verilmesine özen gösterdik.

Bu çalışmayı yaparken, başta eserin İstanbul Üniversitesi'ndeki nüshasının CD kaydını bana getirten ve çalışmalarımnda desteğini esirgemeyen değerli hocam **Prof. Dr. Mahmut Kaplan**'a; metni doğru okumam ve incelemem hususunda yardımlarını benden esirgemeyen ve bana yol gösteren danışmanım **Doç. Dr. Kenan Erdoğan**'a, her konuda olduğu gibi yüksek lisans sürecinde de beni destekleyen , bana güç veren ve kuşkusuz benim bu günlere gelmemde en çok katkı sahibi olan aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

Banu Mumcuoğlu

Manisa, 2006

GİRİŞ

Bilindiği üzere mesnevi, her beyiti kendi arasında kafiyeli, aruz vezniyle yazılan nazım şekline verilen addır. “Mesnevi” terim olarak ilk defa İran edebiyatında kullanılmışsa da, bu nazım şeklinin ilk örnekleri Arap edebiyatında görülmektedir.¹ Ancak bu nazım şekli bizim edebiyatımıza İran edebiyatından geçmiştir.² İran edebiyatında Firdevsi, bu türde yazdığı ve bu türün zirvesi sayılan Şehname ile büyük bir üne kavuşmuştur. Firdevsi'nin ardından İran edebiyatında mesnevi türünde eser sayısı hayli artmıştır. Konuları açısından değerlendirildiğinde bu mesnevilerin, önceleri İran'ın İslamiyet öncesi tarihini anlatırken; sonrakilerin İslam'ın ortaya çıkışıyla meydana gelen tarihi, dini ve mucizevi olayları ele aldıkları söylenebilir. Pek çok kaynağa göre İran edebiyatında mesnevinin yükselişi Cami'nin ölümüyle son bulmuştur.³ Cami'den sonra gelen mesneviciler, hikayeden çok kendi duygu ve düşüncelerini aktarmaya önem vermişlerdir.

Türk edebiyatında ilk mesnevi olarak Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig'i ile karşılaşırız.⁴ Sonrasında Ahmet Fakih'in Kitabı Evsafı Mesacidi'ş-Şerife⁵ isimli mesnevisi karşımıza çıkar. Aynı yüzyılda Şeyyad Hamza'nın Yusuf u Züleyha'sı⁶ ve sonraki dönemde de Yunus Emre'nin Risaletü'n-nushiye'sini⁷ görürüz.

Yukarıda genel bir çerçeve içinde saydığımız mesnevilerin konularını din ve tasavvuf oluşturmaktadır. Ancak, bu demek değil ki din dışı konularda mesnevi yazılmamıştır. 14.yüzyılda Hoca Mes'ud Bin Ahmed'in Süheyl ü Nevbahar'ı din dışı konusuyla ilgi çekicidir.

Anlaşıldığı üzere mesnevi edebiyatımız iki koldan gelişmesini sürdürmüştür: Dini ve din dışı olarak. Yüzyıllar içinde kuşkusuz Türk mesneviciliği İran etkisinden sıyrılmayı başarıp, özellikle 16.yüzyılda kendi tarzını oluşturmuştur. Konu ettiğimiz Hayâl-i Behçet-âbâd'a kadar gelişen sürede Türk mesnevisi

1-Prof.Dr.İsmail Ünver, *Türk Dili Dergisi*,Türk Şiiri Özel Sayısı, “Mesnevi” mad., s.430

2-Fuat Köprülü, *İ.A.*,MEB, “Aruz” m.,c.1

3-Ahmet Ateş, *İ. A.*,MEB, “Mesnevi” mad.,c.8

4-E.J.W. Gibb, *A History Of Ottoman Poetry*, c.2, s.76

5-Ahmet Fakih, *Kitabu Evsafı Mesacidi'ş-Şerife*, haz. Prof. Dr. Hasibe Mazioğlu s.119

6-Şeyyad Hamza, *Yusuf u Züleyha*, haz. Dehri Dilçin, s.103

7-Abdülbaki Baki Gölpinarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, s.515

olgunluk dönemine gelmiştir.

Hayâl-i Behçet-âbâd'ın yazıldığı 17.yüzyıla kısaca göz atacak olursak şöyle bir manzarayla karşılaşırız. 17.yüzyılda mesnevi alanında başarılı örnekler verilmeye devam edilmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, bu yüzyılda artık şairlerimiz kendilerini İranlı şairlere eşdeğer hatta onlardan üstün görmeye başlarlar. Bu yüzyılda artık alışılmış mesnevi konularının dışına çıkılıp daha yerli konularda işlenmeye başlanır. Genel konular, yerel tasvirler, toplum yaşantısından kesitler mesnevinin konuları arasında yerini alır. Bu yüzyılda en çok kullanılan mesnevi türleri arasında şehir-engizler, surnameler, ta'rifatlar ve hasb-i haller vardır. Ancak bu tespit dini ve tasavvufi konuların geri plana itildiği anlamına gelmemelidir. Dini ve tasavvufi konularda geçerliliğini korumaya devam etmiştir. Özellikle dönemdeki siyasal ve toplumsal sıkıntılar göz önüne alınırsa bu konuların işlerliğini koruması şaşırtıcı değildir. Özellikle mevlid, hilye, kırk hadis çevirileri gibi dini konulu pek çok mesnevi yazılmıştır. Bu dönemin belli başlı mesnevi yazarları üzerinde kısaca durursak: Cevri'nin Selim-name isimli mesnevisi ve Hilye-i Çihar-ı Güzin'i bu yüzyılın önemli eserlerindedir. Bu eserlerden Seli-name Bitlisli Şükri'nin aynı adlı eserinin yeniden yazılmış biçimidir. Hilye-i Cevri ise, Hakani'nin Hilyesi'nden esinlenerek yazılmıştır. Aynü'l-Füyuz, Yusuf Sineçak'ın "Cezire-i Mesnevi" isimli eserinin şerhidir. Ayrıca Cevri'nin Nazm-ı Niyaz isimli on iki ayı anlatan 200 beyitlik bir mesnevisi de vardır.¹

Nabi'nin oğluna mutlu bir insan olmak ve toplumda nasıl davranması gerektiğini anlatmak için yazdığı Hayriye de önemli bir mesnevidir.² Yine aynı yüzyılda Sabit tarafından yazılan Zafername³, kahramanlık mesnevisi olarak ilgi çeker.

Nev'izade Atayı⁴ bu yüzyılda hamse sahibi olması yönüyle önemlidir. Nefhatü'l-Ezhar ve Sohbetü'l-Ebkar didaktik tasavvufi mesnevilerdir. Saki-name içki ve içki meclislerinin gelenek ve göreneklere üzerine yazılmıştır.

1-D.İ.A., "Cevri İbrahim Çelebi" m.,c.7.s.460, *Büyük Türk Klasikleri*,Cevri,c.5,s.178

2- *Hayriye-i Nabi*, haz.Prof. Dr. Mahmut Kaplan, Ank. 1995

3-İ.A., MEB, Sabit m.,c.10

4-Prof. Dr. İsmail Ünver, *Türk Dili Dergisi*, Türk Şiiri Özel Sayısı, Mesnevi m.,s.463

Ayrıca Heft-Han ve Hilyetü'l-Efkar isimli mesnevileri de hamsesi içindedir.¹ Adı Nev'izade kadar duyulmamış olsa da Ganizade Nadiri, Firdevsi'den örnek alarak yazdığı Şehname², Sabit'in Dere-name, Berber-name³ önemli mesnevilerdir.

Bu yüzyılın diğer mesnevileri olarak Neşati Ahmet Dede'nin Edirne Şehrengizi, Güfti'nin Hasb-i Hal'i, yine Neşati'nin Hilyesi, Tabi'nin İstanbul Şehrengizi⁴ sayılabilir.

Yüzyıllar içinde Türklerin kendilerine mal ettikleri mesnevinin 17.yüzyıla kadar ki, tarihi gelişimini kısaca da olsa anlatmaya çalıştık. Hayâl-i Behçet-âbâd işte bu güçlü mesnevi zemini üzerine kurulmuştur.

1-D.İ.A., "Atai" m.,c.4,s.40

2-Nihat Sami Banarlı,*Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*,c.2,s.675

3-Prof. Dr. İsmail Ünver,*Türk Dili Dergisi*,Türk Şiiri Özel Sayısı, "Mesnevi" m.s.461

4-Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatında Şehrengizler ve Şehrengizlerde İstanbul*,s.13

BİRİNCİ BÖLÜM
ŞEYHÜLİSLÂM VASSAF ABDULLAH EFENDİ'NİN
HAYATI VE ESERLERİ

Osmanlı alimlerindedir. Osmanlı şeyhülislamlarının yetmişincisidir. İsmi , Abdullah'dır. "Vassaf" ismiyle de bilinir.Bazı kaynaklarda tam ismi Şeyhülislam Akhisari Saruhani Abdullah Efendi diye de geçer.Bunun nedeni İbn-i İsa-yı Saruhani'nin torunu olmasıdır.¹ Akhisarlı Şeyh Mecdüddin soyundan Mehmed Efendi isminde bir zatın oğludur. 1073 (m.1662) senesinde Akhisar'da doğmuştur. 1174 (m.1761) senesinde İstanbul'da vefat etmiştir. Eyüp Sultan civarında Siyavuşpaşa türbesi yanına defnedilmiştir.

Çocukluğundan itibaren ilim tahsiline yönelmiştir. İlk öğrenim ve eğitimini memleketinde gördükten sonra İstanbul'a gelmiştir. Böylece eskiden beri ders aldığı nesihî²de tamamlayarak 1011/1602-3 tarihinde "tedris yolu"³na dahil olmuştur.

İstanbul'daki öğrenimi sırasında Kara Halil Efendi'nin hizmetinde ve ilim meclisinde bulundu. Akli ve nakli ilimleri tahsil ederek, onun yanında mülazim olarak vazife yaptı. 1111/ 1699-1700 senesinde yapılan imtihanı kazanıp müderrislik diplomasını aldı. Bu arada Kara Halil Efendi'nin kızıyla evlendi.

Birçok medreselerde müderrislik yapıp talebe yetiştirdi. 1137 /m.1724-25'de Selanik mollalığına ve ardından fetva eminliğine (kadılığa) tayin edildi .1138 senesinde Selanik'te Mektubi Mustafa Efendi'nin yerine onun mevleviyesinin başına geçti.⁴ Ramazan 1144 /mart 1732 senesinde Mısır kadılığına nakledildi. Bir sene sonra İstanbul'a davet edildi. 1147 /m.1734-1735 'de Mekke payesi oldu.

1148 /m.1735 senesinde İran'da Şah Tahmasb'ı tahtından indiren Nadir Şah'ın iki ülke arasındaki uzlaşma isteği üzerine , İran'a gönderilen Kara Mehmet Paşazade Vezir Kara Mustafa Paşa başkanlığındaki elçi heyetine fetva emini olarak katıldı. Bu olay Rāmiz'in Adab-ı Zurafasında şöyle anılır:

-
- 1- Ramiz ,*Adab-ı Zurafası*,haz.Sadık Erdem s.213-214
 - 2- Bir yazı sitilidir. Vassaf'ın iyi bir hatt üstadı olduğu biliniyor.
 - 3- Ramiz, s.213-214
 - 4- Ramiz , s.213-214

Diyar-ı Hinde degil İsfahana dek gideriz

Yıl 1148/1737'dir. Görüşmelerde Şalgamcızade ile birlikte memur olur. Bu vesileyle, İsfahan, Kandahar ve Semarkand şehirlerini de ziyaret etti.

İstanbul'a döndükten sonra hizmetinin karşılığı olarak 1154/1741 yılında Anadolu sedaretine(kazaskerliğine) getirildi. Ancak 1155/ 1742 senesinde bazı kaynaklara göre görevini bıraktı, bazı kaynaklara göre ise azledildi.¹ Yedi yıl devlet hizmetinden uzak kaldıktan sonra 1159'da (Aralık 1746/Ocak 1747) Rumeli payesi oldu. 1162/1749 senesinde Rumeli Kazaskerliğine getirildi.1165/1752'de ikinci kez Rumeli kazaskeri oldu. 1168/1755 senesinde Seyid Murtaza Efendi'nin boşalan şeyhülislamlık makamına Padişah Sultan Üçüncü Osman Han tarafından tayin edilir. Bu tayin olayı kaynaklarda şu sözlerle geçer:

Kalb-i saf ile didi Ramiz-i da'i tarih
Sadr-ı fetva ebed 'Abdul'lah Efendiye seza²

Oldı Vassaf cihana müfti-i mevsufü'z zaman³

Bu vazifede beş ay kadar kaldıktan sonra ihtiyarlığı ve rahatsızlığı sebebiyle vazifeden ayrılıp emekli oldu. Yerine Damadzade Feyzullah Efendi şeyhülislam oldu.⁴ Bir müddet Bursa'ya gönderildi. Yine bazı kaynaklar Vassaf'ın bu görevden azledilmek suretiyle ayrıldığını da söylemektedir.⁵ Bursa'dan döndükten sonra Emirgan'daki yalısına⁶ çekilip ilim ve ibadetle meşgul iken yüz yaşını geçmiş olarak vefat etti. 1174 (Haziran 1761) Eyüp'de kayın pederinin kabri yakınına defnedildi.

Vassaf Abdullah Efendi şeyhülislamların önemlilerinden sayılmakla beraber, aynı zamanda dönemin ileri gelen alimlerinden olup, kaynaklarda akli ve nakli ilimlerde derin alim , güzel yazı (talik) yazan; fazilet ve güzel ahlak sahibi bir kişi olarak vasıflandırılır.

1-*Sicill-i Osmani*,c.3, s.84

2- Ramiz,*Adab-ı Zurafa*, haz. Sadık Erdem, Önsöz s.15

3- Ramiz,*Adab-ı Zurafa*, Önsöz. S.15

4- *Sicil-i Osmani*,c.3, s.84

5- Prof. Dr. İsmail Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.4, s.482

6- Müstakim-zade Süleyman Sa'deddin Efendi,Devhatü'l Meşayih, s.98

Vassaf Abdullah Efendi ayrıca şiir ve kitap yazmaktan geri kalmayan alimlerden idi. Nasihat özelliğinde güzel şiirleri olan Vassaf Abdullah Efendi çoğunlukla “Abdi”, zaman zaman da “Vassaf” mahlasını kullandığı biliniyor.

A’ni şeh-i mülk-i dil-figari
Abdi-i hazin-i Akhisari

Yazmış olduğu eserlerin önemlileri :

1- Hayâl-i Behçet-âbâd : Daha sonraki bölümde incelediğimiz ve bu incelemeye konu olan mesnevidir.

2- Zemzeme: Kelam ilmine dair bir eserdir.

3- İrşad-ı Ezkiya : Nahiv ilminde meşhur olan “Kafiye” adlı eserin manzum olarak tercümesidir.1379 beyittir. Şu an aslen Burdur Kütüphanesine ait bu eser Konya Kütüphanesinde 490’da kayıtlı bulunmaktadır.

4-Unvan-üş-Şeref Kasidesine Yazdığı Nazire: “ Hicri dokuzuncu asırda yaşayan meşhur alim ve ediplerden Şerefeddin İbn-il-Makarri İsmail Yemeni’nin “Unvan” adlı kıymetli eserine naziredir. Arapça olarak yazılmıştır . Bu nazire Vassaf Efendi’ nin ilmi kudretinin yanında Arap edebiyatına hakimiyetinin de delilidir. Unvan-üş-Şeref risalesi felsefe, mantık, kelam,nahiv,Türkçe ve Farsça hikayeleri toplamak suretiyle altı ilimden bahsetmektedir. Kaynaklara göre 1279 tarihinde Matbaa-i Amire’de basılmıştır.¹

1-Fetava-yı Vassaf : Fetvalarının toplandığı eserdir.Vefatından bir sene sonra basılmıştır.

2-Divançe² :Vassaf’ın bu eserinin ismi Osmanlı Müellifleri’nde geçtiği halde araştırmalarımız sonucu herhangi bir katalogda adına rastlamadık.Osmanlı Müellifleri’nde “Manzumelerinin bulunduğu küçük divan diye tarif ediliyor.

1-Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifler, c.2, s.481

2- Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri,c.2, s.481

Edebi kişiliğini daha çok incelediğimiz Hayâl-i Beçet-âbâd üzerinden şekillendirmeye çalışacak olsak da burada genel bir değerlendirme yapalım. Vassaf Abdullah Efendi eserlerini Allah'ı ve Allah yolunu bulmaya yönelik öğütler üzerine şekillendirmiştir. Gerek üzerinde daha ayrıntılı durmaya çalışacağımız Hayâl-i Behçet-âbâd'da gerek diğer manzumelerinde bunu gözlemek oldukça kolaydır. Hayâl-i Behçet-âbâd'dan alınan şu bölümde olduğu gibi,

Dildade-i şevk isen rızaya,
İhramda tâbi ol Huda'ya,

Ahır yine hak olur bu tenler,
Bilmem neye kibreder edenler.

Evkatını eyleme izaat,
Nadan ile etme akd-i sohbet,

İrfana bulunsun intisabın,
Bil kadrini kabil-i hitabın

Olsan o makule mulakî,
Yâ meclise gelse ittifakî,

Pend eyleyüp itme nefsin itab,
Mesdud-i yed-i kazadır ol bab.

Açıklaması: Eğer Allahü tealanın rızasına kavuşmak istiyorsan, kerem ve cömertlikte Allahü tealaya tabi ol. Yani ikram edici ve cömert ol. Sonunda bu tenler toprak olacaktır. Fakat bilmem ki kendini beğenip üstün görenler neden kibir ederler.

Vaktinin kıymetini bil, boş yere geçirme. Cahillerle de sohbet etme. İlim ve irfan ehliyle Allah adamlarıyla beraber ol. Hak ve hakikatı söyleyenin kıymetini bil.

Allah adamlarının bulunduğu o sohbet meclisine kavuşursan veya o meclis sana nasip olursa, nasihat dinle, kendini yorma. Zira o kapı Allahü tealanın kudretiyle kapalıdır. Yani senin orada konuşman uygun değildir.

Prof. Dr. İsmail Uzunçarşılı'nın nereden aldığını belirtmediği aşağıdaki beyitler şairin Vassaf mahlasıyla yazdığı manzumelere birkaç önemli örnek olarak gösterilebilir:

Biz ol sevdager-i peçide kalay-ı diliz Vassaf

Meta-ı hahişin asudeyiz hüsrân u sudından

Bilinmez arifin fevtinden evvel kadr-ı asarı
Mehekk-i hak ile sencidedür nakd-i hıred şimdi

Libas ü cüssenin yoktur medarı hüsn-i irfanda
Çerağ-ı meclisin ruşensiz olmaz şemadanında

Görülüyor ki, Vassaf Abdullah Efendi tasavvufi düşüncelerini, nasihat verme amacını sadece Hayâl-i Behçet-âbâd'la sınırlı tutmamış ve aynı bakış açısını diğer şiiirlerine de yansıtmayı başarmıştır.

Vassaf Abdullah Efendi'nin hayatı ve edebi kişiliğinin üzerinde durmaya çalıştık. Ancak Vassaf Efendi çok yönlü bir sanatçıdır. Talik yazıda Siyahi Ahmet Efendi'den ders almış usta bir hattat olduğunu da belirtmezsek Vassaf Efendi'ye haksızlık etmiş oluruz.

Vassaf Abdullah Efendi'nin ailesi de en az kendisi kadar değerlidir. Dedesi 967/ 1559 yılında vefat etmiş ünlü alimlerden ve Bayramiye tarikatı şeyhlerinden Akhisarlı Şeyh İlyas bin Şeyh Mecdüddin İsa'dır. Şeyh İlyas'ın Teshirü'l-ekber, Mesud Şirvani'nin Adabü'l-basıs şerhi, Rumuz-ı Dilkuşa manzumesi, Cifirden Rumuzü'l-künuz, Türkçe Tabiatname, fusul'ü'seb'a fusulü'l-aşere, Nuriye risalesi eserleri arasındadır.¹ Vassaf'ın babası Mehmet Efendi de ünlü alimlerden. Vassaf'ın oğlu Esad Efendi tıpkı babası Vassaf Abdullah Efendi gibi şeyhülislamlık yapmıştır. Osmanlı imparatorluğu'nun seksen ikinci şeyhülislamıdır.² Ayrıca Esad Efendi yine babası Vassaf gibi talik yazı ustalarındandır. Esad Efendi Molla Refi' Mustafa Efendi'den güzel yazı dersi almıştır.³

1-Müstakim-zade Süleyman Sa'adeddin Efendi, *Mecelletü'n-Nisab*, s.99

2- Müstakim-zade Süleyman Sa'adeddin Efendi, *Devhatü'l-Meşayih*, s.106

3- Şemseddin Sami, *Kamus-ül-Alam*, c.2, s.909

Esad Efendi'nin de babası gibi şiirleri olduğu söylene de kaynaklarda eserine rastlamadık. Vassaf Abdullah Efendi'nin diğer oğlu da müderris Yahya Efendi'dir.¹

Vassaf Abdullah Efendi ve Atlı Köşk

Vassaf Abdullah Efendi'nin hayatını araştırırken ilginç ayrıntılara da rastladık. Bunlardan kuşkusuz en çok ilgi çeken, 11 Haziran 2002 yılında Sakıp Sabancı tarafından açılan ve müze olarak kullanılmaya başlanan Atlı Köşk'ün, uzun bir süre Abdullah Vassaf Efendi ve oğullarına ikametgah olmasıdır Bizlerin Atlı Köşk olarak tanıdığı Emirgan'daki bu yalının tarihçesini kısaca inceleyelim. Köşkün bulunduğu arazinin tamamı 17.yüzyılda 'Münşeat ve Mektuplar' eseriyle tanınan Feridun Bey'e aitti. Bu nedenle arazi Feridun Bey bağları diye anılırdı. Ancak IV.Murad bu bağların bir kısmını Revan Seferi sırasında kendisine sığınan Mirgüneoğlu Yusuf Paşa'ya bağışlamıştır. Yusuf Paşa 1051/1641 de Sultan İbrahim tarafından idam edilince Rumeli kazaskerliğiyle birlikte arazi ve üzerindeki her şey II.Mustafa tarafından Mirza (Kara) Mustafa Paşa'ya verilmiştir. Fakat Paşanın da talihi pek iyi gitmemiş idam edilmiştir. Arazi Şeyhülislam Abdullah Vassaf Efendi ve oğullarına kalmış, oğlu Esad Efendi'nin ölümünün ardından devlete devrolmuştur. Burada bulunan yalı da böylece kimsesiz kalmıştır. Ancak I.Abdülhamid, tüm arazisiyle burasının bir köy olmasını istemiş, araziye cami, hamam ve dükkanlar yaptırmış. Bu arazi III.Selim zamanında daha da gelişerek büyük ve güzel bir köy olmuştur.² Günümüzde müze olarak kullanılan Atlı Köşk ise 1925 yılında yapılmıştır.³ Her ne kadar bugünkü bina, aynı bina değilse de , arazi ve o dönemden kalma yapılarda Vassaf ve ailesinin hatıralarının olduğunu öğrenmekteyiz.

1-Sicill-i Osmani, c.3,s.382

2-Prof. Dr. İsmail Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.4, s.481

3-Sabancı Üniversitesi, web sayfası, Atlı Köşkün Tarihçesi

İKİNCİ BÖLÜM

A-)Hayâl-i Behçet-âbâd'ın Nüshaları:

Hayâl-i Behçet-âbâd üzerine çalışmaya başladığımızda, üç farklı nüshası olduğunu öğrendik.¹ Bu nüshalar sırasıyla Süleymaniye Kütüphanesi, Esat Efendi,2529; İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi T.3048; Topkapı Sarayı Hazine Kitaplığı H.1059 idi. İncelememizde Topkapı(T), Üniversite (Ü) şeklinde gösterilmiş olup, Süleymaniye Nüshası kullanılmamıştır. Çünkü Süleymaniye'deki nüshanın zayi olduğu öğrenilmiştir. Ayrıca kullanılan (T) nüshasında eksik varaklara ve eksik beyitlere rastlandığı için temel nüsha olarak (Ü) nüshası kullanılmış ve metin bu doğrultuda kurulmuştur. Nüshalara dair bir diğer ayrıntı da (Ü)'de kelimelerin üstünün çizilerek düzeltilmiş olmasıdır. (bkz.28a) Son olarak (T)'de kullanılan başlıklar (Ü)'de kullanılmamıştır.

B-)Hayâl-i Behçet-âbâd'ın Şekil Özellikleri:

Hayâl-i Behçetâbâd aruzun “Me f’ü lu / Me fâ i lün /fa ü lun” vezniyle kaleme alınmıştır. Eserin genelinde Vassaf Efendi'nin vezne hakim olduğu görülmektedir. Ama zaman zaman imale ve zihafalara da rastlanmaktadır.Eser baştan sona aynı nazım biçimiyle yazılmış olup araya, gazel, kaside gibi başka nazım biçimleri girmemiştir.

C-)Hayâl-i Behçet-âbâd'ın Dil Özellikleri:

Hayâl-i Behçet-âbâd yazıldığı dönemin dil özelliklerini taşıyan bir eser olarak nitelenebilir. Eser Klasik Osmanlı Türkçesinin tipik eseridir. Ancak eserde zaman zaman çok sade beyitlere de rastlamak olasıdır. Yani Vassaf Efendi çoğunlukla Klasik Osmanlıcaya uymuşsa da bazı beyitlerinde istisnalara rastlamak mümkündür. Örneğin:

İl atdığı sengi şah -raha
Yükletme nedim-i bi-günaha b.249

Yukarıdaki beyitte Vassaf Efendi, Klasik Osmanlıcanın dışında, oldukça anlaşılır bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Bazı yerlerde ise Vassaf Efendi'nin Türkçe düşünüp Farsça yazdığını da görmek mümkündür. Örnelemeye çalışırsak:

1-Ahlak Kitaplarımız, Müellifi Bursalı Mehmed Tahir bin Rıf'at,haz.Prof. Dr. Mahmut Kaplan,s.43

Mebhut olup ol layin-i bed-hu
Göstermedi kimseye güler ru b.930

Yukarıdaki beyitin sonunda “güler rû” ifadesinde de “bed-hu” ifadesinde de Türkçe düşünüp Farsça yazdığını söyleyebiliriz.

Eserde 17.yüzyılda kullanımının arttığı gördüğümüz deyim ve atasözü örneklerine de rastlamak mümkündür:

Ne hal ise zur idüp telaşa
Sa’y itdi işi çıkardı başa b.932

Nisvanda haber alup meselden
Gelmez didiler hata güzelden b.1044

Didi pederüm Cenab-ı hakan
İtmişdi bana boyumca ihsan b.1072

Yukarıdaki beyitlerde iki deyim ve bir atasözü örneği görülmektedir. Birinde bugün hala kullandığımız “iş çıkardı başa” deyimini ikincisinde yine divan şiirinde kullanılan ve yine işlerliği halen devam eden “güzelden hata gelmez” atasözü kullanılmıştır. Yalnız burada belirtilmesi gereken bir ayrıntı var. İş çıkardı başa ifadesi Vassaf Efendi’nin beyitinde işi bitirmek anlamında kullanılmıştır.

Hayâl-i Behçet-âbâd didaktik bir mesnevidir. Dili, Klasik Osmanlı Türkçesi olsa da bazı beyitlerin hayli sade olduğunu söyleyebiliriz. Arapça ve Farsça kelimeler, Türkçe kelimeler ve söz öbekleriyle uyumlu kullanılmıştır. Vassaf Efendi eserindeki hareketliliği ve canlılığı belki de deyim ve atasözlerini kullanarak sağlamıştır. Ayrıca Vassaf ses tekrarları ve ikilemelerle de ahenk sağlama yoluna gitmiştir:

İRmezse de dest-i vuslata el
Puyân olalum o semte gel gel b.80

Manend-i künüz-ı na-kişverde
Meydana tolardı tude tude b.406

Billurdan idi saf-ı sine
Ruh-sefan idi sine-be-sine b.474

Şah oldu bu vak'ayla bi-dar
Etrafına bakdı bakdı tekrar b.1030

Vassaf Efendi'nin sanatları başarıyla kullanması, Hayâl-i Behçet-âbâd'ın, türünün en güzel örneklerinden biri olmasını sağlayan unsurların başında gelir. Eserde geçen bütün sanatları burada örneklemek uzun süreceğinden Vassaf Efendi'nin en çok kullandığı sanatlardan sadece birkaç telmih örneği verelim;

Olduk çü'-acuz-ı bü'l-acebkar
Çün Yusuf vafına haridar b.79

Hurşid-i sipihr-i li'-maa'llah
Mümtaz mukarriban-ı dergah b.91

Bî-tabî-i hasret ile Musa
Düşmüşdi asaya dinse ber-ca b.101

Ol bini-i hoş numanı mevzun
Leyla'yı iderdi görse Mecnun b.471

Çün sedd-i Sikender idi ebvab
Kes olmadı fethini zafer yab b.535

Hayâl-i Behçet-âbâd'ın bir diğer özelliği zaman zaman ayet veya hadislerle de karşılaşabilmemizdir. Bu, eserin tasavvufî bakış açısını kanıtlayan önemli ifadelerdendir. Eserin bu özelliğini örnekleyecek olursak:

Hamd ana ki eyleyüp mürüvvet
Hamd itmege verdi tab u takat b.3

Yukarıdaki beyitte (Ona hamd olsun ki, mürüvvet eyleyip, hamd etmek için güç kuvvet verdi.) Kur'an-ı Kerim'in Nahl sûresinin 18.ayetinde telmih vardır. Şöyle ki ilgili ayette: "Halbuki, Allah'ın nimetlerini say(maya kalk)sanız, sayamazsınız. Gerçekten, Allah çok bağışlayıcı, çok merhametlidir." denilmektedir.

Yukarıdaki beyitin varlığı, bazı kaynaklarda, Şeyh Galib'in ünlü mesnevisi Hüsn ü Aşk'ı bir dereceye kadar Vassaf Efendi'nin Hayâl-i Behçet-âbâd'ından esinlenerek yazdığı şeklinde geçmektedir.¹ Bu kaynaklar benzerlik olarak da Şeyh Galib'in şu beyitini örnek gösterirler:

1-Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, c.2,s.481, Bursalı Mehmed Tahir bin Rıf'at, Aydın Vilayetine Mensub Meşayih, Ulema, Şuara, Müverrihin ve Etibbanın Teracim-i Ehvali,s.84-85, M.Tahir, Edebiyat Tarihimize Dair Manzum Bir Muhtıra,s.132-133

Hamd ana ki kıldı halka rahmet
Tahmidde verdi acze ruhsat

Bu beyit açısından benzerlik çok belirgindir. Ancak tek bir örnek beyit eserler arasındaki benzerliği veya etkilenmeyi ispata yetmemektedir. İncelememiz sırasında bu eserler arasında ses benzerliği , ortak kullanımlı birkaç beyite rastladık. Ayrıca her iki mesnevi de alegorilere dayalı bir anlatım tarzı benimsemişse de, kesin bir taklitten bahsetmenin güç olacağı kanaatine vardık.

Hüsn ü Aşk'la ilgili bu kısa bilginin ardından Hayâl-i Behçet-âbâd'daki ayet ve hadis örneklerine devam edelim:

Hurşid-i sipihr-i li'-ma'allah
Mümtaz mukarriban-ı dergah b.91

İclali derinde levha-pira
Levlake lema halak-ül- eşya b.105

Burada da Levlake levlake lema halakt-ül-eflake (Sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım.) hadisini kullanmıştır.

Hayâl-i Behçet-âbâd'da Vassaf Efendi'nin kafiye konusunda zorluk çekmediği kolaylıkla anlaşılmaktadır. Mesnevinin kafiyelenişindeki doğallık eserin akışına da yansımıştır. Böylece akıcı , okunması zevk veren , edebi açıdan da değerli bir eser ortaya çıkmıştır.

D-) Hayâl-i Behçet-âbâd'ın Konusu:

Şeyhülislam Vassaf Abdullah Efendi'nin 1105 beyitten oluşan Hayâl-i Behçet-âbâd isimli eseri önemli bir nasihatnamedir. Öğretici kimliğiyle ilgi çekici bir eserdir. Çeşitli bölümlerden oluşan eserde ilk olarak Allah'a şükür ve hamdın bulunduğu tevhid bölümüyle karşılaşırız. Burada Allah'ın varlığını ve birliğini öven şair, onun rahmetini affediciliğini anlatır. Bu sırada insanların yapmamaları gereken davranışlardan da dem vurur. Kişinin işlediği günahlardan, gerçekleştirdiği olumsuz davranışlardan sadece kendisinin sorumlu olduğunu belirtir.

Şeytana dirdüm hep oldı senden
Haşa günehi ben eyledim ben b.40

Örnek beyitte olduğu gibi günahlarını kendisi de kabullenmiştir. Ama asla umutsuz değildir. Çünkü Allah hep affedicidir.

‘Aynümde degül ziyade matlab
Ol nur bana bağışla ya Rab b.58

Sonraki bölüm “Na’t-ı Nebevi Aleyhisselam” başlığını taşır. Burada Hz. Muhammed (SAV) başta olmak üzere tüm peygamberlerden bahs edilmektedir. Sonraki başlık “Evsaf-ı Cemile-i Habibi” dir. Burada Hz. Peygamberin güzel sıfatlarından bahsedilir. Bu 6 beyitlik bölümden sonra “Mirac-ı Nebi-yi Fahr-ı ‘Alem” başlığında Hz. Peygamberin miraca çıkışı anlatılır. “Der Vaf-ı Mucizat-ı Cenab-ı Şah-ı Kevneyn”de Allah’ın mucizelerinden , “Der Vaf-ı Sultan Ahmed Han” bölümüyle padişaha övgüde bulunur. Daha sonra eksikliklerle dolu olan dönemi anlattığı bölüm gelir. “Hasb-i Hal-i Nazım-ı Kemide” adını taşıyan bu bölüm adeta dertleşmedir. Burada şairin ismiyle karşılaşırız.

A’ni şeh-i mülk-i dil-figari
Abdi-i hazin-i Akhisari b.181

Yani, aşıklar ülkesinin padişahı, Akhisarlı mahzun Abdi. Burada şairimizle tanışırız. İlerleyen mısralarda asıl hikayeyi anlatmaya başlar. Bu arada eserin adını da görüyoruz:

Kim görse suturun oldı dil-şad
Nam oldı Hayâl-i Behçet-âbâd b.236

Hikayenin Özeti:

Büyük bir meclis toplanmıştır. Bu mecliste pek çok insan vardır. Herkes birbiriyle zamanın ne kadar kötü olduğunu, insanoğlunun geçici dünyada sanki hiç ölmeyecekmiş gibi kibirle nasıl yaşadığını konuşmaktadır. Ayrıca bu meclise bir başkan seçilmek de istenmektedir. En önemli aday vezir Cem-Cah’tır. Fakat Cem-Cah’ın başkan olmasını isteyenler kadar istemeyenler de vardır. Bu sırada yaşlı ve saygın bir denizci , Cem-Cah’a destek verir ve onun bilgisini, hünerini över. Şair de bu meclisin bir parçasıdır. Bu tartışmalar,konuşmalar devam ederken Keşmir’den bir derviş meclise gelir. Önce dönemin insanlarını eleştirmenin yararsızlığından bahseder. Sonra meclistekilerin gıyabında, tüm insanlara nasihatlerde bulunur. İnsanın

gönül erbabı olmasının gerekliliğini, insanın nazik üslubunu herkese karşı korumasının önemini vurgular. Hangi konumda , hangi rütbede olursa olsun insanoğlunun her canlıya saygı duyması gerektiğinden bahseder. Nefsi kontrol edebilmenin Allah yolundaki değerinin üzerinde durur. Sadece Allah'ın ikramına tabi olunması gerektiğini vurgular.(Tüm bu beyitlerde Vassaf Efendi eseri yazış amacının nasihat vermek olduğunu vurgulamıştır.) Derviş bu nasihatleri verirken şairden anlatacağı hikayeyi yazmasını ister. Hemen sonrasında da hikayeyi anlatmaya başlar:

Geçmişte batı memleketlerini istila etmiş bir savaşçı varmış.Bu savaşçının adı Hakan'mış. Hakan Fas şehrinde tahta oturmuş. Böylece o şehrin “Şah”ı olmuş. Ülkesini adalet ve doğrulukla yönetirmiş. Onun adaleti sebebiyle ,sıcakta bir iklimi olduğu için “Altın Mühre benzeyen Fas” denilir olmuş. Hakan'ın ülkesindeki insanlar ızdırap çekmezlermiş. Herkes çok çalışır;ama kimse çalışmaktan yakınmazmış. Çünkü ülkede her insan diğerine rütbesi ne olusa olsun iyi davranırmış. Hakan'ın hazineleri de ağzına kadar doluymuş. Çünkü hangi savaşa girse kazanırmış. Bu kadar zenginliğine rağmen Hakan nefesine de hakimmiş. Doğruluk ve dürüstlük onun için her şeyden değerliymiş. Halkı “Onun bu dünyada bir benzeri yok. Allah'ın gölgesi onun lacivert çadırının üstündedir.” dermiş. Her şey çok güzel giderken, bir gün Hakan kendi meclisinde zehirlenmiş. Bu sırada da Ça-sar'ın adamı Efrenc, Hakan'ın ülkesine saldırmış. Zehir yüzünden ağrılar çeken Hakan şehirini çeviren surların kapılarını kapattırmış ama savaşmamış. Sonunda Ça-sar ile bir anlaşma yapmış. Savaş sona ermiş ama Hakan'a ait olan bütün diyarlar, Fas şehri dışında Ça-sar'ın olmuş. Aradan yıllar geçmiş. Hakan seksen yaşına gelmiş. Hakan'ın Gafra adında bir oğlu varmış. Gafra'nın da Tayyar adında bir oğlu varmış. Hakan'ın çevresini saran vekilleri yaşı küçük olan Tayyar'ın tahta geçmesini istemişler. Onların kötü niyetini anlayan Gafra, “Bu devlete ben Ça-sar olayım. Tayyar büyüünceye kadar hem onu hem devleti koruyayım. Çünkü eğer Tayyar şimdi tahta geçerse ülkeyi aslında annesi yönetir. Düşmanlarımız da bizim durumumuzdan yararlanır.” demiş. Böylece yaşlı Hakan'ın yerine Gafra tahta çıkmış. Zaman geçmiş, Tayyar büyümüş. Diğer tarafta Ça-sar'ın işgal ettiği batı ülkelerinden birinde bir Şah varmış. Bu Şah'ın güzelliği dillere destan, namuslu bir kızı varmış. Bu kız çokta akıllıymış. Ona öğretmenlik yapması için gönderilen bütün papazları kaçırmış. Babası ona “Şeref , bilgi sahipleri gelsin, devletimin tahtına

otursun” diye vasiyet etmişmiş. Kız Hakan’ın ülkesine bu sözleri de içeren gizli bir ferman göndermiş. Gafra bu yardım çağrısına Tayyar’ı göndermek istemiş ;ama Tayyar’ın annesi oğlunu göndermek istememiş. Ama Tayyar’ın kendisini kanıtlamasının yolu Ça-sar’la yapacağı bu savaşı kazanmakmış.

Sonunda yanına Can-per isimli yiğidi alması koşuluyla Tayyar’ın annesi, Tayyar’ın savaşa gitmesine razı olmuş. Tayyar tebdil-i kıyafet yoluyla düşmanlarının menziline sızmış. Pek çok kez deve yüküyle hazineleri fakirlere götürmüş. Böylece adı ülkede duyulur olmuş. O ülkenin Şah’ı onu huzuruna çağırılmış. Tayyar huzura çıkıp, hakanın yanındaki kızı görünce inanmamış. Çünkü o ülkenin hakanının kızı rüyasında görüp aşık olduğu kızmış. Hakan, Tayyar ve yanındakilere büyük bir ziyafet vermiş. Hakan onlara kalmaları için mücevherler teklif etmiş. Tayyar ise “Hem burada kalırız, hem biz size hediyeler veririz” demiş. Hakana pek çok hediye vermiş. Sonra hep hakani ziyarete gitmeye başlamış. Ama Şah’ın kızına da aşık olmuş. Şah’ın kızının adı Mahmud’muş. O da Tayyar’ı seviyormuş;ama Müslüman değilmiş. Kız Müslüman olmuş. Sonrasında Tayyar ülkeden ayrılmış. Tayyar’ın tahtına çıkmasını isteyen Şah’a Tayyar habercisi Ferzan’ı yollamış. Tayyar’ın iyiliğinden, cömertliğinden etkilenen Şah da Müslüman olmuş. Şah Süleyman adını almış. Bu habere Tayyar kadar, Tayyar’ın babası ve annesi de sevinmiş. Şah Tayyar’a babasının tahtının varisi olduğu gibi kendi tahtının da varisi olduğunu söylemiş. Ama Tayyar önce Ça-sar’ın elinden ülkesinin geri kalanını almaya kararlıymış. Askerlerini toplayan Tayyar yola çıkmış. Tayyar önce ülkesine gitmiş. Ülkesinde Hakan onu meclisine davet etmiş. Tayyar’a olanları bildiğini söylemiş. Tayyar’da Hakan’a veda edip ,Can-per’i yerine vekil bırakmış.

Hakan da herkese Tayyar’ın Şah olacağını ve sevdiği kızla evleneceğini ilan etmiş. Tayyar çok sevinmiş ve yola çıkmış. Gemileri ve askerleriyle ülkesini ele geçiren Ça-sar’ın kalesine doğru yola çıkmış. Yolda karşılaştıkları Ça-sar’ın adamlarını kılıçtan geçirmişler. İhanet edenleri yakalamışlar. Fırtınalarla boğuşmuş, bazen üç gün rüzgar beklemişler. Nihayet Ça-sar’ın kalesine varmışlar. Savaş başlamış. Dört tane kaleyle savaşıp birini ele geçirmişler. Ama kayıpları çok fazlaymış. Kalede Tayyar bir denizciyle tanışmış. Adı Baba Haydar’mış. Tayyar’ı çok seven Baba Haydar’da gemileriyle Tayyar’a katılmış. Ça-sar’ın askerlerini yenmişler. Ama Ça-sar yokmuş. Aslında Ça-sar’ın adamı olan Ferzan’a, Tayyar bir mektup yazdırıp, mührünü vurdurmuş. Kendisi de tebdil-i kıyafetle Ça-sar’a bu mektubu götürmüş. Atıyla doğduğu yerleri tek tek geçmiş. Sonunda Ça-sar’ı bulan

Tayyar , onu ve adamlarını yakalamış. Ça-sar'ın başını kesip kendi ülkesine yollamış.Ça-sar'ın kafasını gören herkes , Ça-sar'a lanet yağdırmış. Sonunda savaştan sonra on beş gün daha tahtta oturan Gafra, tahtı Tayyar'a bırakmış. Tayyar Şah'ın kızıyla evlenmiş. Böylece hem kendi ülkesinin, hem Şah'ın ülkesinin hem de Ça-sar'ın ülkesinin Şahı olmuş. Askerlere ulufeler dağıtılmış. Halk günlerce eğlenceler düzenleyerek, şehzadelerinin tahta çıkmasını ve şehzadenin zaferini kutlamış. Tayyar daha sonra bir meclis kurmuş ve bu meclisle adaletle İslamın ışığında ülkeyi yönetmiş. Ferzan ise Tayyar tarafından affedilmiş. Ama tüm hikayeyi anlatmakla o görevlendirilmiş.

Eserin sonunda şöyle bir noktaya varılır. Kim olursa olsun bu dünyada kalıcı değildir. Tek gerçek zaferse Allah'ın yolunda kazanılan zaferdir. Yani ona ulaşmaktır.

Encāme irip hümum-ı firkat
Kesret güm olup bulundu vahdet b. 1105

E-) Hayâl-i Behçet-âbâd'da Sosyal Yaşamla İlgili Konular:

Eserde Osmanlı saray geleneklerinden izlere de rastlanır. Bu Vassaf Efendi'nin Osmanlı sarayına yakınlığının doğal sonucu olarak değerlendirilebilir. Örneğin vezirlik görevinin verilmesine ilişkin aşağıdaki beyit ilgi çekicidir. Ayrıca Osmanlıdaki ulufe geleneği bir sonraki beyitte oldukça net bir şekilde ifade edilmiştir.

Libas olunup ana vezaret
Mührin virüp itdi rükn-i devlet b.1068

Etba' bütün olundu defter
Ta'yin-i 'ulufeler yek-ser b.1069

Vassaf Abdullah Efendi uzun süre kazaskerlik yapmış daha sonra şeyhülislamlık görevine getirilmiştir. Aşağıdaki beyitte kazaskerliğe atanmasına ilişkin hatırlatmada bulunmaktadır.

Kamil bulup anı şah-ı pür fer
Ahkamına kıldı kadı asker b. 1057

Sosyal yaşama ilişkin bir başka ipucu ise eğlence kültürünü resmeden beyitlerdir. Hayâl-i Behçet-âbâd'da, Tayyar zafer kazandıktan sonra halk ve saray eğlence düzenler. Aşağıda örnek olarak kullandığımız beyitler tamamıyla olmasa bile, dönemde Osmanlı eğlence kültürünün nasıl olduğunu konusuna değinmektedir.

Sarsar-ı zemin ile semayı
Ahenk ile kūs ü kere nayı b.982

Bu tantana ile şeh Süleyman
Pişide hisarın itdi divan b.983

Çün oldı tamam ömünde sebkat
Ferdaya nida olundı nehzat b.985

Vardukda derun-ı şehre Tayyar
Ol rütbe semahat itdi izhar b.986

Halk eyledi cam-ı lutfunu noş
Ecdadını itdiler fer-amuş b.987

Savaş, kuşkusuz Osmanlı sosyal yaşantısının yüzyıllarca ayrılmaz bir parçası olmuştur. Özellikle deniz , üç kıtaya hakim İmparatorluğun önemli savaş alanlarındandır. Bu nedenle Osmanlıcada pek çok denizcilik terimine rastlamak mümkündür. Eserde de konunun gereği olarak denizcilik üzerine pek çok terime rastladık. Bu terimler bir deniz savaşının anlatıldığı birkaç bölümde geçmektedir. Bunlara örnek olarak, aşağıdaki beyitleri verebiliriz.

Gittikçe karışdı bad-ı sarsar
Ne yelken alur ne tutdı lenger (denizci asker) b.842

Behr oldı numune bahş-ı tufan
Emvac idi bad-bana yeksan b.843

Ta uğrımız istemiş semen –gun
Yelkenle küşade dört kalyon b.847

Derhal alvanda olup birinden
Yek gülle havale itti düşmen b.851

Bunlarda diyüp şu gülleyi
Ceng olmaga başladı gun-a-guna b.852

Eserde kıyafet unsuru üzerinde çok durulmasa da dikkat çekici beyitlere rastlamak mümkündür. Örneğin fes, daha sonraki yüzyıllarda resmi kıyafet haline gelmiştir. Ancak 17.yüzyılda kullanılıyor olmalı ki Vassaf Abdullah Efendi, eserde festen bahsetmiş. Aşağıdaki beyit bunu örnekliyor:

Olmakla libas-ı ‘alem ana bes
Destarına canişin idi fes b.1054

Yine samur kürk o dönemde önemli bir zenginlik ifadesi olarak eserde yerini almıştır. Tayyar hakan olunca samur kürkünü omzuna alır. Aşağıdaki beyitte belirtildiği gibi:

Dünya ile oldu çünkü memkur
Puşa’ni-i duşu oldu semmur b.1058

Mektuplaşma , Osmanlıda hem sarayda yani idarede hem de halk arasında haberleşmeyi sağlaması yönünden önemli bir gelenektir. Hükümdarlar birbirlerine isteklerini mektupla bildirirler. Sevgililer ,sevgilerini mektupla anlatırlar. Bu önemli haberleşme yolu Hayâl-i Behçet-âbâd’da da sıkça motif olarak kullanılmıştır. Tayyar’a Hakan istediklerini mektupla bildirir. Yine Ça-sar’ı bulmak için, Tayyar mektup yazdırır. Aşağıdaki beyitler bu geleneğin eserdeki örneklerindedir.

Sevk oldu sühan su-yı merama
Şehzadeye ‘arz olundu name b.699

İzhar-ı semahat itdi pak hame
Ça-sara yazıldı pak name b.887

Gafraya yazıldı anda name
Bil-cümle selam ile ename b.941

Gafraya resanda oldu name
Bahs itdi güşayiş-i hitame b.958

Görüldüğü gibi olumlu veya olumsuz tüm durumlar mektupla haber veriliyor. Eserde daha bu konuda pek çok örneğe rastlamak mümkündür.

Eserde en çok kullanılan geleneklerden biri ise hediyeleşme geleneğidir. Bu bir devleti ele geçirmek için de kullanılabilir, dostluğu daim etmek için de. Örneğin;

Hem benden olur bu mah-sima
Hem dergehüne virir hedaya b.614

F-) Hayâl-i Behçet-âbâd'da Olağanüstü Motifler:

Hayâl-i Behçet-âbâd'da olağanüstülük motifi olarak karşımıza ilk çıkan masal motifleridir. Aşağıdaki beyitlerin birinde önemli bir masal motifi olan ejderlerden bahsedilmiş. İçinde bulunulan durumun zorluğu, savaşın çetinliği ejderler ve gülyabanilerle savaşıldığı belirtilerek resmedilmeye çalışılmış.

Etrafı kuşattı seyf-i migfer
Hem var idi halkalandı ejder b.915

Unf ile nedür diyince ol gul
Etba'nın oldu nısf-ı maktul b.916

Bir başka masal motifi olan rüyada görüp aşık olma da Hayâl-i Behçet-âbâd'da kullanılmıştır. Tayyar ziyarete gittiği diğer ülkenin Hakan'ının kızını görünce, onu daha önce rüyasında gördüğünü hatırlar. Bu motif aşağıdaki kısımda şöyle geçer:

Görmüşdü anın beş on gün evvel
Rüyada cemalini mufassal b.590

Eylerdi dü dideden temenna
Bir habı ki 'avd ide o ruya b.591

Eserde bir başka olağanüstülük unsuru ise keramet motifidir. Burada Hakan istediği şeyin olduğunu öğrenince mutlu olur ve adının üstüne nur iner. Aşağıdaki beyitte bu motifin geçtiği yerdir.

Hakan işidince oldu mesrur
San indi şehidin üstüne nur b.1087

SONUÇ

Şeyhülislam Vassaf Abdullah Efendi'nin Hayâl-i Behçet-âbâd isimli mesnevisi 17.yüzyıl sonlarında yazılmış önemli eserlerden biridir. Pek çok kaynakta adından söz edilmesine rağmen, şimdiye kadar incelenmemiş olması, onun önemsizliğini kanıtlamaz. Sadece yakın zamana kadar gerekli ilgiyi çekmediğini gösterir.

Eser ,şekil olarak mesnevinin bütün özelliklerini taşıyan, giriş bölümünden anlattığı hikayeye kadar nasihat verme amacını güden başarılı bir yapıttır.

Hayâl-i Behçet-âbâd türünün önemli örneklerindedir. Fakat, sınırlı sayıda nüshasını bulunması çalışmamızda bizi zorlamıştır. Temel nüsha olarak Üniversite nüshasını alsak da , gerekli yerlerde düzeltmeleri Topkapı nüshasına göre yapmayı uygun bulduk. Eserin dipnotlarında da görülebileceği gibi Topkapı nüshasındaki varak eksiklikleri bizi Üniversite nüshasına yönlendirmiştir. Üçüncü nüsha olan Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki nüsha ise zayi olduğu gerekçesiyle bu incelemede yer alamamıştır. Bütün bu problemlere rağmen, biz sağlam bir metin kurmaya çalıştık. Çünkü amacımız; her şeyden önce eseri doğru okumaktı. Zaman zaman yazı teknikleri bizi zorlasa da iki nüshayı en doğru şekilde değerlendirmeye gayret ettik.

Hayâl-i Behçet-âbâd nasihatname kimliğinin yanında insana ve topluma getirdiği eleştirilerle de dikkate değer bir mesnevidir. Yer yer başarılı tasvirleri, yer yer günlük konuşma dilini, atasözlerini, deyimleri kullanarak , akıcı, zarif ve ilginç bir üsluba ulaşmıştır.17.yüzyıl Osmanlı Türkçesinin klasik bir örneği olsa da, insana yönelik nasihatler verdiği beyitlerde kullandığı dil oldukça sadedir . Bu özellik şairin toplumunu iyi tanıdığının göstergesidir. Ayrıca şairin, topluma mesajın toplumun anlayabileceği imgelerle verilebileceğinin farkında olduğunu, bu sade beyitlerden anlıyoruz. Ama bu sade beyitlerin mesnevinin tamamına mal edilemeyeceğini de belirtmeliyiz. Çünkü sık sık Farsça ve Arapça kelimelerin, tamlamaların kullanıldığı, klasik Osmanlıcanın kurallarına yaslanan beyitler de eserin büyük bir kısmını oluşturmaktadır.

Sonu olarak Hayâl-i Behçet-âbâd, çağını anlatan ve toplumuna mesaj verme kaygısı olan , akıcı ve canlı üslubuyla karanlıkta kalmayı hak etmeyen bir mesnevidir.

BİBLİYOGRAFYA

- Ahmet Fakih, *Kitabu Evsafı Mesacidi 'ş-Şerife*, haz. Hasibe Mazıoğlu, 1974
- Akün, Ömer Faruk, *İ.A.*, Sabit m., c.10, MEB, İst.1988
- Ateş, Ahmet: *İ.A. Mesnevi m.*, c.8, MEB, İst.1988
- Banarlı, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, c.2, 1971
- Bursalı Mehmed Tahir bin Rıf'at, *Ahlak Kitaplarımız*, haz. Mahmut Kaplan, Malatya, 2002
- Bursalı Mehmed Tahir bin Rıf'at, *Aydın Vilayetine Mensub Meşayih, Ulema, Şuara, Müverrihin ve Etibbanın Teracim-i Ahvali*, İzmir.1994
- Bursalı Mehmet Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, c.2, İst. 1338
- Büyük Türk Klasikleri*, Cevrî m. c.5, İst.1987
- Büyük Türk Klasikleri*, Nabî m., c.5, İst.1987
- Çavuşoğlu, Mehmed, "Divan Şiiri", *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II*, 1986
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe sözlük*, İzmir, 1993
- Eyüboğlu, E. Kemal, *Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, c.1, İst.1973
- Fatin, *Tezkire-i Hatimet'ül-Eş'ar*, İst.1271
- Gibb, E.J.W., *A History Of Ottoman Poetry*, c.2, London 1904
- Gölpınarlı, A.Baki, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, 1961
- Hayriye-i Nabi*, haz. Prof.Dr.Mahmut Kaplan, Ank.1995
- İlmiye Salnamesi*, haz. Ahmet Refik Altınay, Matbaa-i Amire, İst.1334
- İpekten, Haluk, *D.İ.A.*, Ataî m., c.4, İst.1991
- Köprülü, Fuat, *İ.A. Aruz m.* c.1, MEB, 1965
- Levend, Agah Sırrı, *Türk Edebiyatında Şehrengizler ve Şehrengizlerde İstanbul*, İst. ,1958
- M.Tahir, *Edebiyat Tarihimize dair Manzum Bir Muhtıra*, İst., 1931
- Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ, 1999
- Muallim Naci, *Esami*, İst.1308

- Muallim Naci, *Osmanlı Şairleri*, İst.1308
- Müstakim-zade Süleyman Sa'dettin Efendi, *Devhatü'l Meşayih*, İst.1978
- Müstakim-zade Süleyman Sa'deddin Efendi, *Mecelletü'n-Nisab*,Ank.2000
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*,İst.2004
- Ramiz ve Adab-ı Zurafası*, haz..Sadık Erdem, Ank.,1994
- Sabancı Üniversitesi, web sayfası, Atlı Köşkün Tarihçesi
- Salim Tezkiresi*, haz.Adnan İnce, 1977
- Süreyya,M.,*Sicill-i Osmani*,Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını,c.3
- Sünbülzade Vehbi, *Lutfiyye* ,haz. Süreyya A. Beyzadeoğlu, MEB,2004
- Şemseddin Sami, *Kamus-ul A'lam*, İst.1316, c.4
- Şemseddin Sami, *Kamus-i Türki*, 1996
- Şemsî, *Deh Murg* ,haz. Mahmut Kaplan ,CBÜ Vakfı Yay. Manisa 2003
- Şeyh Galib, *Hüsn ü Aşk*, haz. Muhammet Nur Doğan,İst.2003
- Şeyyad Hamza, *Yusuf u Züleyha*, haz.Dehri Dilçin, İst.1945
- Öztoprak,Nihat, *Refi-i Amidi Can u Canan*,Türk Gençlik Vakfı Yayını,İst.2000
- Tuhfe-i Naili*, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri,c.2,1949
- Uzunçarşılı , İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, Ank.1973, c.4
- Ünver, İsmail, Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler, *A.Ü.Türkoloji Dergisi*,1992
- Ünver , İsmail, “Mesnevi” makalesi,*Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı*, Eylül, 1986
- Yaşamları Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi* , c.1,YKY, 1999

Mef ũ lü/ me fā i lün/fa ũ lün

Ĥayāl-i Behçet-âbâd

1b

1 Ĥamd olsun o zât-ı bā-kemāle
Ĥamd ol ŧeh-i mũlk-i lā-yezāle

2 Ĥamd aña ki itdürũp virũp tāb
Ĥamd ũ ŧũkrine ĥamd-ı icab

3 Ĥamd aña ki eyleyũp mũrũvvet
Ĥamd itmeğe verdi tab u ŧāķat

4 Ey ŧāhid-i ĥamdına hevādar
Eflak u zemin u dār u diyar

5 Amma ki sahada kema-kān
Ta var mı beyān ola ĥirāman

6 Sensen yine ol kemale ĥāmid
Rācić saña ser-be-ser meĥāmid

7 Mũmkũn mı bula o rāha pāyan
Ĥadd ĥam ŧodegāna bār-ı imkan

8 İĥsā-yi senāya yitse ĥudret
Fevt itmez idi ŧeh-i risālet

9 Ol gũlŧenũn olsa ger niŧānı
Ol server olurdı bāębānı

10 Ol baĥrın olaydı ger kenārı
Ol ŧāhun olurdı rehęũzārı

11 İĥsā-yi senā-yı fāĥr-ı cālem
Selb eylediği ĥāber mũsellem

2a

12 Ĥāŧā ki ide aña tevāni
Ol zikre ĥaris bi-mũdāni

13 İmkanını selbdũr murādı
Sevķ-i sũhenũn budur mefādı

6a.sensen:sensin (Ü)

7a.bula:ola (T)

- 14 Hem ħamd-ı ŗenāda ėacze ėimā
Māėnì de olur kemāl-i ihŗā
- 15 Ecnād-ı ŗalāt-ı bā-taġiyyāt
Çeksün reh-i ravzasında rayāt
- 16 Bì ħadd ü aded selām-ı Bāri
İtsün o maġāma perdedāri
- 17 Mevlā ide ol ŗohbeti hem
Rıdvan u taġiyyetle mükerrerem
- 18 ŗimdengirü iy ŗikeste ħāme
ėAzm eyleyelüm süy-ı merāma
- 19 Yāėnì idelüm niyāz-u ħāėāt
Ketb ide ben ideyüm münāėāt
- 20 Ey Ħālıġ-ı lā-yezāl Allāh
Vėey nāŗır-ı bî-zevāl Allāh
- 21 Ey rahmeti çok cenāb-ı ėālì
Nehy eylemeyen heme suçālì
- 22 Ey dāmen-i ėafv ü lüġfi settār
Pūŗende-i ėayb-ı her günehkār
- 23 Ey māġhì-i nāġŗ-ı seyyiātın
Ey melce-i zümre-i ėuŗātın
- 24 Pāyında bulur yine emānı
Hep ābuġ olan ubban-ı cāmı
- 25 Hep kūŗe-i rahmetünden pinġān
Töhmetzedegān-ı cürm ü ėiŗyān
- 2b
- 26 Bu bende-ėì rû-siyāh amma
Geçdüm o güruġı bî-meġāba
- 27 Kendin beġenen günahkāran
Olmaz der-i cürėetinden der-bān

16b itsün: olsun (T)

17b Rıdvan:Rıdvan u (T)

22a damen: dame (T)

24a payında: babında(Ü)

- 28 Kes eylemez itdigüm günāhı
Çalmışdur işim saña ilāhı
- 29 Dil-hāhuma gösterüp mehāret
Fevt eylemedüm daқиқа furşat
- 30 Maқdūruma eyleyüm mūrācat
İtdüm şer u şūra şarf-ı evқāt
- 31 Ğaflet ile kim eyledüm şebābı
Virdüm yile māye-i nisābı
- 32 Dil hūsn-i bütāna deng ü hayrān
Āvāre-i kākül-i perişān
- 33 Pāyina düşüp olur hevādār
Bir serv-i sehīde görse refţār
- 34 Tećvil ile ćarz idüp riyāyı
Eyler yine şartı iddiāyı
- 35 Dir şunc-ı Ğudādan almaқ ibret
Çalbe olur efd'al-ı ibādet
- 36 Hāşıl degül ol fesāda sāci
Hasb-i gözedürmiş ol metāci
- 37 Hāşā vü hezār bar hāşā
Bu tavr ola kesb-i kurb-i Mevlā
- 38 Erқām-ı gūnahe toldu defter
Pür hāşiyedür birüni-i miştār
- 39 Şerrüm yazan itmezistirāhat
Yoқ nāme-nüvis-i Ğayra nevbet
- 40 Şeyţāna dirdüm hep oldı senden
Hāşā gūnehi ben eyledim ben
- 3a
- 41 İĝvāsına müstaćid tabićat
Emrinden ider қаbulı sebқat

- 42 Yā-Rabb saña kaldı hāl-i zārum
Ekber günehümden ictizārum
- 43 Olduqça cıtāba müstahaq ben
Elvān-ı nićamla besledün sen
- 44 Sen itmede nićmetün ziyade
Ben yilmede rüz u şebb fesāde
- 45 İcrā-yi hevāda gelse Rüstem
Ġālíp gelür aña zūr-ı pençem
- 46 Tācāt-ı Hudā da t̄ākatüm yoq
Tertib-i şalāta kudretüm yoq
- 47 Pür-lerze kıyām ile kućudum
Üftāde-i bāmdur sücudum
- 48 Geldükde meh-i siyām-ı rahmet
Etrāfum alup hücum-u ğaflet
- 49 Ber-vefķ-ı kibar-ı nāz perver
Nevm ile geçer nehārı ekser
- 50 Hiç bilmedi hayf nefsi kej-bin
Ġadr olduğın ol leyāl-i müşgin
- 51 Haccum olacaq edāya maqđdün
Der-dest olur ise māl-i Ġārun
- 52 Var cümleye gerçi ictiķādum
Yoq nefs-i akide de fesādum
- 53 Amma ki tabićat-ı hevesnāk
İtmez yine ħayr u şerrün idrāk
- 54 Āsüde zebānda ber-şehādet
Taşdiķ ile dilde istiķāmet
- 55 Tasdiķ-i Muħammedi ilāhi
Bu mücrimün eyle dil-penāhi
- 3b
- 56 Olmuşsa zevāhirüm matiyyen
İmān ile ğalbüm oldu Rüşen

45(ab): Bu beyit T'de 40. beyitten sonra gelmektedir.
50b olduğın:olduğını (T)
51b der-dest: der-destüm (Ü)

- 57 Var cān-ı dilümde nūr-ı tevhid
İtmez beni ol emmāre nevmid
- 58 ʿAynumda degül ziyāde matlāb
Ol nūr-ı bañā bağışla yā Rāb
- 59 Āhîr nefesümde hem-demüm kııl
Her halde yār u mahremüm kııl
- 60 İman ile hâtm idüp bu bābı
Āclemsin idersen it ʿazābı
- 61 Hep kişver-i cān u ten senüñdür
Bu memleket-i beden senüñdür
- 62 Bū tarh-ı ʿacibi itdün icād
Yā eyle hārāb yahūd abād
- 63 Yazduñ yed-i kudretüñle evvel
Terkib-i vücudımı mükemmel
- 64 Şuncuñla var oldı bu kitābe
Yā āteşe at dilersen ābā
- 65 Yā eyle be-vefk-ı cüd u ihsān
Mevzūc-ı der cinan-ı Rıd'vān
- 66 Yā Rabb be-haqq-ı nūr-ı Ahmed
Şah-en-şeh-i enbiyā Muhammed
- 67 Ben zār u haķiri itmeyüp dūr
Kııl manzar-ı Mustafā'da maşşūr
- 68 Ol dāver olup durur penāhum
Ol şāha bağışla pādişāhum
- Naʿt-ı Nebevî ʿAleyhis'şelām***
- 69 Ey hāmeʿ-i hoş-terāne söyle
Bülbül gibi gel figāna söyle

59b yār u: yār-ı
*Bu başlıklar (Ü)'de yok.

4a

- 70 Ey şāhid-i nev tırāž-ı māncā
Ey mutrib-i kār-sāz-ı māncā
- 71 Gel sāhac-i nażma cilveler kıł
Gel ħavsala-suz nağmeler kıł
- 72 Ey ney-şeker-i mehāmet-ābad
Virşün fem-i cāna sükkerün dad
- 73 Hindū beçesin қamer-seyāhāt
İt did ū şini dūñi ħikeyet
- 74 Mebhās-ı kitāb-ı keyf ü kemden
Yaz meclis-i nāct-ı bir қalemnden
- 75 Var secde-i şükre eyle niyet
İt şaff-ı benanda imāmet
- 76 Çok niçmet-i bi-kerānedür bu
Tevfiқа büyük nişānedür bu
- 77 Kim ide benüm gibi muħaққār
Tācdad-ı ħaşāil-i peyember
- 78 Sende idesin olup güher-çin
Ol dürleri silk-i nażma tācyin
- 79 Olduқ çü-ćacuz-ı bü'l-acebkār
Çün Yusuf vaşfinā ħaridār
- 80 İrmezse de dest-i vuşlatā el
Püyān olalım o semte gel gel
- 81 ćAvn-ı Ħaққ idüp ilticāyı
Gel vaşf idelim o müçtebāyi
- 82 Gidersin eyādi-yi taćbiat
Her mācni-yi pāke bir ibādet
- 83 Olsunlar o mehveşān zibā
Fersūde libaslarla müķessā
- 84 Bir lutf-ı ħaққ olur nümāyan
Gāñice abā giyirse ħūban

4b

85 Nežžāre idince iltifātı
Meşhūd olur aña hūsn-i zātı

86 Zerrin kemer ile cāme-i al
Elbette ider nigāh-ı işgal

87 Yā Rabb dil haste-hāle cān vir
Her mūya tenümde bir zebān vir

88 Tāczim ile eyleyem šenāyı
Sultān-ı gürūh-ı enbiyāyı

89 Serdār-ı ketibe-i nübüvvet
Şah-en-şeh-i tahtgah-ı ıurbet

Evsaf-ı Cemile-i Hābibi

90 Rāyet-keş-i şah-rah-ı tevhid
Dārā-yı zafer penah-ı tećyid

91 Hūrşid-i sipihr-i *li'-mācallah*
Mümtaş muķārribān-ı dergah

92 Gencine-i gevher-i ķerāmet
Yenbūc-ı zülāl-i istikāmet

93 Pākize-nijād u Fahr-ı kevneyn
Tāb-āver-i zūr-ı ķābe ķavseyn

94 Sad-berg-i şükūfe-zār-ı cAdnān
Ĥayru'l-halef-i Ĥalil-i Raħmān

95 Sultān-ı dü-cālem ü ser-āmed
Tāc-ı ser-i enbiyā Muħammed

Mirāc-ı Nebi-yi Fāhr-ı cālem

96 Dārende talcat-ı nigeħ-sūz
Tābende cemāl-i cālem-efrāz

97 Pervāne-i şemc-i hūsn-i Cibril
Ancaķ arada baħane tenzil

87a dil:- (T)

87a hale can vir:hale candur (Ü)

87b muya: muyına (T)

87b zeban vir: zebandur(Ü)

89b Şah-en-şeh-i:Şah-en-şah (T)

5a

98 Olmazsa n'ola o peyk-i rahmet
Elcân gunüde çeşm-i ğaflet

99 Bir yerde ider mi hiç qararı
Ĥâb ile firâķ ıztırâbı

100 Feyz-i nefesi iderken ihyâ
Dil-ĥastesi çeşminüñ Mesihâ

101 Bî-tâbi-i ĥasret ile Musâ
Düşmişdi asâya dinse ber-câ

102 Olmuşdı ebeviyyetle müķerrem
Miĥrâb-ı melâik oldu Ādem

103 Mişkât-ı cebini yaķdı misbah
Ol perteve secde ķıldı ervah

104 Ol lemçaya olmasaydı mażhar
Ādem mi görürdi ol periler

105 İclâli derinde levhâ-pîra
Levlâke lemâ *ĥâlaķt-ül-eşya*

106 Kim gördi o rütbe-i ċitiâyı
Kim basdı verâ-yi çarşâ pâyı

107 Mevlâ kime eyleye müyesser
Kim görmeye gördigin melekler

108 İtmezse n'olâ o serv-i rengin
Ṭâleble ruh-ı zemini müşgin

109 İtmişdi ol âfitâb-ı Rüşen
Ĥurşidi-i sipihre sâye efken

110 Pâ-mâli iken basit-i ğarbâ
Rağbetle zemine basmadı pâ

111 çAr itti temellüke cenâbı
Bu mülk-ü fena-yı kem nisâbı

112 Bir dil ki ola tab-ı çaşka meclâ
Virmez aña mâsivâ tesellâ

112a ki ola: k'ola (T)

5b

113 Bir fenn-i yegānedür dem-i çaşķ
Bir başķa lisandur cālem-i çaşķ

114 Selb ile olur bu fende peydā
İcab-ı sivā iden ķazāyā

115 İy Hūsrev-i tahtıgah-ı irşād
İy seyyid-i afşiyā-yı emcād

116 İy neyyir-i āsımān-ı ihsān
İy mażhar-ı lutf-ı vücud-ı rahmān

117 İy pādişeh-i serir-i levlāk
Nāzende hırām-ı şahn-ı eflāk

118 İy zübdeç-i kar-gah-ı icad
İy menbaç-ı şevķat-ı Hūdā-dad

119 İy kuvve-i ķalb-i ķācınātın
İy melceci zümre-i cūşātın

120 İy ümmete fart-ı lutf u cudı
Bezı iden o nazenin vücudı

121 İy nefsinı itmeyen irāde
Furşatgehi mācraż-ı ricāle

122 İy kan-ı şefācat u mürüvvet
İy müncic-i mücirman-ı ümmet

123 Divān-ı haşirde iy keremzāt
Āfaķ-ı pür eyledükde feryād

124 Sedd-i reh olursa hep günāhum
Benzārı unutma pādişāhum

125 Hıdmetde ola bu heft ecrām
Pirāmen-i derehüñde mādām

126 Teşrifı ile selām-ı Mevlā
Olsun ser-i ravzāna cıtırsā

127 İkram ü taħıyyeti Hūdānun
Şah-en-şeh-i taht lā-mekānun

116a āsıman : āsman (T)

119a kuvve-i : kuvvet (T)

128 Hem rŭh-ı ŧerifŭn eylesŭn ŧād
Merci olalar heb al ũ emcād

129 Ervāh-ı ŧahābić-i mućažžam
Olsun der-i devletŭnde mŭkerrem

Der vaf-ı mucizāt-ı cenāb-ı ŧāh-ı kevneyn

130 İy bŭlbŭl-i tabć-ı nağme-perdāz
İy mŭnŧic-i hoŧ edā-yi mŭmtāz

131 İy mest-i mey-i ŧifāt-ı enver
İy nāqıl-ı mŭcizāt-ı pŭr fer

132 Gel itme bu ŧavr-ı hŭb-ı tebdil
Manžŭme-i naćt-ı eyle tezyil

133 Nesc itdŭgŭn ol ŧumāŧ-ı zibā
Ur zeyline ŧāf-ı zerre tamgā

134 Çŭn yapdun o kaħ-ı bi-adili
Vażic eyle yanında selsebili

135 Zeyn olsun o gŭlistān-ı rengin
Gars eyle kenare ser ũ nesrin

136 Çŭn geldi yetiŧti ol dil-ārā
Qıl ŧurrać-i dilkeŧi mutarrā

137 Gelsŭn dile bŭy-ı luşf-gāhi
Sŭnbŭllerine ŧo ćıř-ŧāhi

138 Yāćni ola vaŧf-ı ŧah-ı ćālem
Ol dŭrr-i bi-bāhayā munžam

139 ŧah-en-ŧeh-i kiŧver-i ćadālet
Hurŧid-i sipihr-i izz ũ ŧevket

140 Dānende-i hāl-dār-ı hŭbān
Sŭz efken-i hānumān-ı udvān

6b

141 Mŭnķād-ı evāmir-i ilāhi
Māćnā-yı hurŭf-ı pādiŧāhi

133a itdŭgŭn: oldu çŭn (Ŭ)

- 142 Dibāçe-yi nüsha-yi feḫānet
Keşāf-ı rûmuz-ı fenn-i nusret
- 143 Mişkat-ı sirac-ı recy ü temkin
Recsül mâye vü müceddid-i dîn
- 144 Nür-ı şevķāt-ı cihān-ı cîrfān
Ab-ı rûdudmān-ı Osman
- 145 Revnāķ-şiken-i şehan-ı kümmel
Mefhum-ı kitāb-ı cāķl-ı evvel
- 146 Žill-ı haķķ nār-ı mahżu er-şād
Hem-nām-ı Resul Ĥān Aĥmet
- 147 Lütfuyla serişte olsa āfāķ
Eylerdi zeman sümümü tiryāķ
- 148 Tāb-ı nigehiyle olsa manżūr
Bir kūh-ı girān ķaldırur sūr
- 149 Her cānibe emr-i hıfżı sārî
Yoķ gerek deründe tek mehārî
- 150 Nāmın işiden hevā-perestān
Bîm-i ğazabıylā oldu pihān
- 151 cĀlemlere virdü ĥāb u raĥat
Ol ŧāb-ı selim-i pūr-ferāset
- 152 Münķādı ne güne itse fermān
Şāhan-ı cācem mûluķ-ı devrān
- 153 Pişāni-yi cunfin itse der-hem
Lerzende olurdu rûh-ı Rüstem
- 154 Ĥaķķ fikrine virmiş istiķāmet
Mûlhem dil-i pākine kerāmet
- 155 İtmiş o şehr iŧācat-ı Ĥaķķ
Maķrûn-ı rızā dil-i mutlāķ

146a mahz u: mahz-ı (Ü)

7a

156 İtmez mi bu müddeāyi isbāt
Rezminde žuhur ider keramāt

157 Bağlandı misal-i tıfl gören
Moskov gibi bi-şumār düşmen

158 Tard itdi cünud-ı bi-hisābı
Tećsir-i dućā-yı müstecābı

159 Bu feth ü zafer bu kuvvet-i fer
Ecdādına olmamış müyesser

160 Gerdunda bu şābitat u seyyar
Tā ide cihāna tarh-ı envar

161 Tā-kim lemeat-ı mihr-i enver
Dāmān-ı zemin-i ide pürzer

162 Hürşid-i vücud-ı şah-ı devrān
Bürç-i şerefinde ola tāban

163 Ol bedr-i müniri haşrın dü-tā
Devlet ile mūammer ide Mevlā

Der sitayiş-i şehid Ali Paşa

164 İy dil yine coş fikretün var
Bir emr-i hātira niyetün var

165 Esmekde nesim-i şevk ü rağbet
Mevc urmada lüce-i tābićat

166 Baz inmede dest-i meyl bālün
Ruhsarını müşāhid hayālün

167 Ārāmuñı itdi tard u yağma
Bir sāniha-i şekib-i fersa

168 Bu cünbişte tavr u elhāne
Bu neşve bu şevk bu terāne

156b ider : iden (T)

157a gören: birden (T)

163a bedr-i : kadr-i (T)

163a haşrın dü-ta :haşre dek (T)

169 Bi hikmet olur mu albe vārid
Vāic olamaz aa mūsācīt

7b

170 Benzer kola bir yegane dūstur
Tāib-i duā-yı Şehre meskur

171 ĀŐaf-meniş-i seābe-i meŐreb
Ala-ı sūtūdesi mūzehheb

172 Bu bekr-i Őadāat ü Ömer Şah
Hem-nam-ı cenab-ı Őir-i Yezdan

173 Risto hikem ü vezir ü dānā
Mecmua-i fazl u Őicr ü inŐā

174 Avali mūberhen ü mūsellem
Tavāda Őebihī İbn-i Edhem

175 Tervicde Şaha adl ü dādı
Hep cāleme hayrdur murādı

176 Āyine-yi alatinde dide
TimŐāl-i hāsail-i hamide

177 Ha maŐūn ide zātın hātādan
Çeşm-i bed ü keyd-i iftirādan

178 Turduça esas-ı arh-ı fāni
Bulsun o hayāt-ı cavidānı

179 Göstermeye iftirāın asla
Sultan-ı cihan-penaha Mevla

Hasb-i hāl-i nāzım-ı kemine

180 Bir dem bu rehın-i genc-i hayret
Bi- tevangeri-i tābiat

181 Ācni Şeh-i mül-i dil-figāri
Abdi-i hāzin-i AhiŐārī

182 DūŐmūŐdüm olup melāl-peyma
Pehnā-yi zemin-i fikre تنها

177b bed: -(T)

8a

- 183 İrmezdi şımañ-ı canā bir ses
Kim olur terānesi meded-res
- 184 Ne cānibe eylesem ėazimet
Damanum alurđı ĥār-ı hayret
- 185 Őoymazdı ne semte itsem iķdam
Emvac-ı gubar-ı pay-ı irham
- 186 İfrat-ı tereddüd ile gāhi
Őaşd eyler idüm pesin-i rāhı
- 187 Ki dāim olup yine mübeddel
Maľlubum olurđı semt-i ezel
- 188 Ki gerdiş-i rećy-i bi-ķarārı
İsterdi yemini geh yesārı
- 189 Etrafum alup vuĥuş-ı ĥırāman
Geh ķāćid idim gehi şitāban
- 190 İtmişdim olup ĥulāşa bi-tab
Yek ĥatve ĥırāma ėacüzüm işrab
- 191 Nā-gah esüp nesim-i rahmet
Refć oldu biraz gubar-ı ĥayret
- 192 Bir pir-i sebük-rev-i girān-ser
Sürdi ser-i rahıma teķāvver
- 193 Etraf-ı muĥid olup mehāmet
Düşdi dil-i zāra gayrı ĥālet
- 194 Āmiziş idüp ümid ile bim
İtdüm ĥarażın sućāli tasmim
- 195 Oldı gelerek o rah Peyma
Pir-i ĥired olduĝı yāćnì hüveyda
- 196 Çün oldum o laĥza hem-riķābı
Sevķ itdi bu pend-i müstedabı
- 197 Ke'y ĥüsrev ü mülk-i nükdedāni
Ve'y fatih-i dāĥme-i maćāni

186b rahı: - (T)

8b

198 Enguşt-i zeka ke'y Rabb-i fettaħ
İtmiş der-i müřkilāta miftaħ

199 Esmarı hādiķa-i maķālin
Perverdesi mükteza-yı hālũñ

200 İnkār idemez fũhul u devrān
Kāderũñ meger ola şırf nādān

201 Hep kendi ķusur-ı himmetũndür
Meksub u yedi ĩuřũnetũndür

202 Baħt olduğı tũn'd u nā-mũlāyim
Geçmek seni bir niçe be-hāim

203 Fikr eyleyüp eyle kendũn inşaf
Halin ne bilür vazićin eřraf

204 Gül bisteriyan-ı řaħn-ı gülşen
Bilmez ki nedir bişat-ı külħan

205 řaķķ olsa leb ü zeban-ı ćatřan
Lezzet ile sanur erćaki reyyan

206 Sũz ü ğam hecri bilmez asla
Dildarı mũdām idem temaşa

207 Hep ĩalkı bilür mũreffehũ'l-bāl
Hũsrev-menişan-ı cāh u celāl

208 Bi-řũphe şanur sudur u vālā
Elfař-ı zāruret-i mućammā

209 Sen mũnzevi-i hārab-ı hāne
Bir çavr-ı ğārib-i ğāfilāne

210 İstersen olup cihāna nāřır
Dil-ħahın olā hermişe hāzır

211 Amma cereyan-ı ādetućllah
İtmez mi seni bu sırdan āğah

202a olduğı: oldu (T) 207b menişan-ı: menişan (T)

- 212 Esbab iledür zuhur-ı eşyā
Ez-merkez-i hâkķ ber Süreyyā
- 9a
- 213 Devr itdürür ab-ı āsiyābı
Mićmar dürüst ider hārābı
- 214 Gülşen olur mu verd-i hāndān
Yüz vermese āfitab-ı tābān
- 215 Hiç gendüm olur mı kendi hırmen
Dest olmasa arza dāne-efken
- 216 Keşti olamaz kenare-dāni
Pür olmasa dest-i bad-bānı
- 217 Esbab ile oldı kase-gerdān
Nüh ķubbe bu ķār-gah-rahşān
- 218 Ol sen de biraz murāda sāci
Tard eyle libas-ı imtināci
- 219 Aç teñg-i beyanı iftiħar it
Bazar-ı hünerde kesb-i kār it
- 220 Zirā bu revac-gahı bir dem
Hiç görmedi kimse bundan aķdem
- 221 Mevsufun olan vezir-i dārā
Rağbet ideyor aña huşuşā
- 222 Didüm o niyāz-gāha her-dem
Yoķ vaćz-ı cebine bir vesilem
- 223 Didi niçe lülü-yi maćāni
Kim ķulzüm-i dildedür mekāni
- 224 Nażm it añı rişte-i beyāna
Sihr eyle o fende şācīrāne
- 225 Ĥamende virüp o nażma ziver
Rehberliğin itsün ol güherler
- 226 Didüm şucārayı nażm-perver
Ebnā-i zamanda cahil-ekser

214 b taban: rahşan (T) 219b kesb-i kār: kesb ü kār (T)

- 227 Hâvfum bu ki ol güruha nisbet
Şayed ola mâyeçi kabâhat
- 9b
- 228 Pirâne bülend edüp hîtabı
Çin itdi cebin-i iğtizabı
- 229 Didi nażarumda sen muhaqqak
Sen suret-i cākılında aħmāk
- 230 Bilmez misin ol vezir-i Cem-cāh
Ne rütbede olduğın dil-āgah
- 231 Hem güher-i fażla kalbe kandur
Hem-bezm-i mihekk-i imtiħandur
- 232 İtmezdi fuhul şiire rağbet
Olsaydı mübayin fazilet
- 233 Hiç İbn-i Kemali kavlı-i mevzun
İtmiş mi fażlda Ėayrdan dūn
- 234 Gel itme tevehhümün bahāne
Ur esb-i beyāna tāziyane
- 235 Āhirde o mürşidüm hitābı
Yazdurdı bu muntażam kitābı
- 236 Kim görse suturun oldu dil-şad
Nām oldu **Hayal-i Behçetabad**
- 237 Māclum-ı dil-i suħan-verandur
Hikmetde bu nükte rāyegandur
- 238 Tabc-ı beşer eylemişdür icāb
Kim ola meddinde perveriş-yāb
- 239 Bu nevc-i mükerrem olmaz asla
Hayvan gibi baħr ũ bedre تنها
- 240 Oldı bu güruha asl-ı fitrat
Müstevcib-i ihtilat-ı soħbet
- 241 Çün oldu bu ihtilat sūri
Müstelzim eksere zaruri

10a

242 Fermudedür olmak ādemî-zat
Her vech ile hüsni-î hülka muctad

243 İcab eder asl-ı ādemiyet
Maḥluḡ-ı Ḥūda'ya üns ü şevkat

244 Nevciyle muvānesetde dācım
İnsāna şerütdür be-hāim

245 Ḥāyf itmeyesin idüp tevānı
Nevcünde hüsni-î zinde-gāni

246 Ādem mi dinür o dunā muṭlaḡ
Eṭvārı olunca ḥardan alçaḡ

247 Çin eyleme levḥac-ı cebinün
Āzurde-dil olmasun ḡarının

248 Endūhuñı dilde ketm-i tamit
Aḥbāba kerem ḡıl ihtiram it

249 İl atdıḡı señgi şah rāha
Yükletme nedim-i bi-günāha

250 Ebrūları rahne-dar idüp cin
Taḥrib ola iki ṭaḡ-ı müşkin

251 Layıḡ mı ki şafḥa-ı Ferruḥ-zād
Pürçin olup ola dehşet-abad

252 Ḥāllaḡ-ı suverden itmeyüp bım
Vıran ola sende hüsni-ü taḡvım

253 Fikr eyle bu ḡar-ı bücl-fuzūli
Şāyeste mi cāḡıla ḥusuli

254 Sācdi bu lāṭife-yi beyanda
Bir menḡabe yazdı ḡulistānda

255 Kilk eyleyüp aña tercemanı
Baş itdi o naḡl-ı dil-sitanı

10b

256 Keşmir'de bir faḡir-i bi-zād
Olmuşdı ḡam-ı ḡınadan azād

- 257 Düşunde o hırkaçı rufūdār
Bir muhızır idi muhuri tekrar
- 258 Hâbl-i kemeri şikest olup hep
Tesbih idi cūķdeden müreķķep
- 259 Hâbında görürdi seng-pāre
Bir nan için itse istiħare
- 260 Pehlu idi tahtına haşiri
Bālin aña dest-i guş-giri
- 261 Feryad idüp aġladıķça şıbyān
Nāmıyla iderler idi tersān
- 262 Vecġhāşıl o merdün sebük-bār
Olmuşdı cünud-ı faķre ser-dār
- 263 ĞAşrında var idi bir tevānger
Hātem-meniş ü Beramike-fer
- 264 Pür-cūd idi ancāneşiyle ol mir
Tolmuşdı Ğaġıyyesiyle Keşmir
- 265 Der bana muķırr deġildi bābı
Yoġidi o dergehin kilābı
- 266 Etrāfi olurdu hāyli ġılman
Teftiş-i ġarib için perişan
- 267 Bulduķda faķir-i bi-nişānı
ġılmanda olurdu müjdegānı
- 268 Mebzül idi Ğāleme aķası
Hulķatde Ğabus idi liķāsı
- 269 Bir şubġdem ol faķir-i mersüm
Şahrāda gezerdi şöyle maġmum
- 270 Cāmına ġürsineġ idüp kār
Eylerdi bün-i varaķla iftār
- 11a
- 271 Derk itdi bir āşinā bu hāli
Şefķatle tutuştı yandı bālı
- 272 Teñġ idi añında ceyb-i desti
Bilmez niķe idi o dil-şikesti

- 273 Mesbûk idi mîrûñ-iltimâsı
Ol merde bu vechile ricâsı
- 274 Kim kânde görürse bir fâkiri
Rehber olup ola dest-giri
- 275 Mećmur idigin bu gune kâra
ćArz itdi faķir-i dil-figâra
- 276 Teklîf-i kûdum idüp mükerrer
Destin alup oldı aña rehber
- 277 Bu şevk ile baķmayup verâya
Vazć-ı kadem ittiler sarâya
- 278 Mir itmiş idi ćâtâya divân
Etrâfun alup gûruh-ı ğilmân
- 279 Sim u zer pür idüp zemini
Mevc-efken-i çin idi cebini
- 280 Gördükde faķir o çin-i der-ber
Sırrı didi rehber birâder
- 281 Hengamı degüldür ćarz-ı hâlûñ
Vaķtında bu hal-i pür melâlûñ
- 282 İtmiş bu cenabı şimdi bitâb
Bir ćârıza pâ peyam-ı âzâb
- 283 Yâ hîdmeti bulmayup serencam
İncitmiş añı lićam-ı huddam
- 284 Rehber didi mirde bu hâlet
Aşlında dur iķtizâć-i hîlķât
- 285 Çün ebr-i maķiri nev-baharan
Olmaz bu ćâķiyye baķş-ı hândan
- 11b
- 286 Derviş olup aşlını haberdâr
Ol çehreye döndi baķdı tekrâr
- 287 Didi aña kâţć idüp ricâsın
Ol rûya bağışladım ćaķaşın
- 288 Men eyle eza iderdi ćilġa
Malın fuķarâya itse yaġma

- 289 İtmiş bu ʿabus çehre der-hem
İhsāndan ezāsını muḳaddem
- 290 Gāhice mizahla tekellüm
Dillerden ider melāneti güm
- 291 Ger meclise düşse bir girānlık
Defʿ eyler o güne nüktedānlık
- 292 H̄oş neşve virür mesābeci-cām
H̄atırlara tevriyat u ihām
- 293 Sulṭan-ı Rusulden oldu şadır
İhām u letāif-i nevādir
- 294 Bir gün bir ʿacuz-ı ḳad-hāmide
Oldı der-i pakine reside
- 295 Didi aña ey ʿacuz-ı ʿaciz
Girmez der-i cennete ʿacāiz
- 296 Ol pire-zen eyleyüp figānı
Anlanmadı bir zaman lisānı
- 297 Tāʿyın-i murad idüp o dāver
Müjdeyle derunun itdi h̄oş-ter
- 298 Şab ola didi güruh-ı insan
Añdan ola cennete h̄ırāman
- 299 Fehm oldu bu ṭavr-ı ʿāṭıfetgun
Şohbetde itmiş ṭariḳ-ı mesnun
- 12a
- 300 Hem eyleme vaḳtini izācat
Nādan ile itme ʿaḳd-i şohbet
- 301 Bi-şübhe virür şuʿura noḳşān
Germ-i ülfeti-i güruh-ı na-dān
- 302 ʿİrfāna var ise intisabıñ
Bil ḳadrini ḳābil-ı h̄iṭābıñ
- 303 Nādāna kelam idüp avāre
Tohm-ı şuḥan ekme şure-zāra
- 304 Olsan o maḳuleye mülāḳı
Yā meclise gelse ittifāḳı

- 305 Pend eyleyüp itme nefsün itcâb
Mesdûd-ı yedi kaçâdur ol bâb
- 306 Câmi'den olurdu çün rivâyet
Şâyandır oğınsa bu hikâyet
- 307 Var idi bir ebleh-i hod-âra
Bağdad idi aña cayi mecva
- 308 Zuçmınca bilürdi her fününü
Hep dâir-i cilm idi cününü
- 309 Ebna-i zamân-ı farigû'l-bâl
Eylerdi o derdmendi izlâl
- 310 Derk itmez iken nüsürü ol hâr
Eşcâra da say iderdi ekser
- 311 Şâcirlik ile ururdu lafi
Nâ-bud idi vezn ile kavâfi
- 312 Bir gün yine ol pelid-i âmi
Cemc eyledi bir niçe kelâmı
- 313 Şiçr oldı deyu be-vefķ-ı muçtâd
Bir şâcire kıldı añı inşâd
- 12b
- 314 Bir kaçfiyesinde zamm ile zâ
Diğerde niviste kesr ile râ
- 315 Söz var mı didi bu tâze şicre
Aħbabdan isteriz nazire
- 316 Şâcir idüp çarz-ı istikâmet
Kaşd itdi ki eyleye nasihat
- 317 Şiçr olmağa didi pāk u şâfi
Lâzım ki ola şaşr u kavâfi
- 318 Çün kaçfiye ola zayi menķut
Diğerde olur mu rāya merbut
- 319 Ebleh didi nokta koyma zāya
Tâ fâriķa girmesün arāya
- 320 Şâcir didi farkı ic̣tibāra
Yâ zāmeye kesreye ne çāre

- 321 İccāb ile didi ol sihey-dil
Tefhimiz bu cāhilün ne müşkil
- 322 Ben noқта ҡoma dir iken ol gūl
İcrābına beytün oldı meşgūl
- 323 Ey ғālib-i izz ü cah-ı sermed
Rağbet küni devlet-i ser-āmed
- 324 Her cācize şefkāt it şefic ol
Maḥlūqa tevāzuć it refic ol
- 325 Der-ḥal ola şanma ḥaḳe-yeksān
İzhār-ı tevazuć itse insān
- 326 Başmaz bu meseldür āferide
Ferş olşa zemine rūyi dilde
- 327 Maḥbub-ı ҡulub olup cihāna
Evzācı olan tevāzućane
13a
- 328 Ādab ile bir selām-ı gāhi
Pür beḥcet ider derun-ı rāhı
- 329 Ebrūsu selam iden eḳābir
Ḥasbi işidür şütum-ı vafir
- 330 Ḥükmin vireyin diyu şudurun
Bi-hūde uçurma gel huzurun
- 331 Erbāb-ı dilden oldı maḥlūb
Ol şimec-i nāzikāne uslūb
- 332 Gösterse de kim ider nigāhı
cĀciz-i tućrat-ı pādişāhi
- 333 Çün ḥalidir olşa ḥāḳe yeksan
Evzāc-ı gedāya olmaz imcān
- 334 Manzūr-ı cihan yan señ señ
Sāḥan mütenezzih it kibirden
- 335 Ifrāḫa da varmasun o ḥālet
Tā olmaya mūcib-i ḥaḳāret
- 336 Hem itmeyesin taćaźzüm iḥsas
Merçi ola hem merātib-i nas

- 337 Eşrāfa olan vücuḥ-ı tefhîm
Ḥaḳḳında gedānun olṣa tetmim
- 338 Derk itmeyüp emr ol siyeh-rüz
İkrāmın ile olur bed-āmüz
- 339 Vazcunda o gune caks-i tevķir
Hem itmiş olur kibarı taḥķir
- 340 Dildāde-i ŧevķ isen rızāya
İkrāmda tabic ol Ḥudā'ya
- 341 Mevlā ki ide bir ķulın ser-efraz
Ol rutbe sen it o zatı iczaz
- 342 Meşķur gerekse hep mesāci
Ķıl sümme ve sümme icṡtibāi
- 13b
- 343 Hem nefsüne geh olmaya sezā var
Ol fiel ile ğayri itme izrar
- 344 Olsun bu ḥuṣūsi günde cānun
Teṡḥiṡe miḥek-i imtiḥānun
- 345 Tekdir ü ŧikesten zamāir
Ĝāḥice olur lisāna dācīr
- 346 Mażmun diyü çak çak olup sen
Aḥbab-ı kirāma olma düşmen
- 347 Nefsinde mükedder ise mażmun
Ol meclis olur kederli meşḥun
- 348 Ĝüftar ise şūḥ u ḥande-ferma
Mudḥiklik olur miṡāl-i ğūya
- 349 Olam dir isen ŧenā ile yād
Bir kimseye ķubḥı itme isnād
- 350 Birundur ifāde-i edebden
Şadd el-ḥazer laķabdan
- 351 Nam eyleme istemezsen kendi
Bir kimseye lafz-ı nā-pesendi
- 352 Bi-hüde ğünah iken bu ḥālet
Ķımnında ŧuhur ider nedāmet

- 353 Mümkin ki ide o şahs idüp güş
Bir lafz-ı bedi ide-geh mengüş
- 354 Hıfz eyle meded zeban-ı destün
Edna gönül olmasun şikestün
- 355 Dācım idüp emrini taşavvur
Reh-yāb-ı dil olmasun tekebbür
- 356 Ol cünbişi eyleyen teķāzā
Ya ʿilm ola ya şudur-ı vālā
- 357 Aşhābına oldu cümle ʿāid
Bunlarda žuhur iden fevāid
14a
- 358 Ol nefsine şatsın iftiḥārı
Ġayrın nedir ańda kisb u kārı
- 359 Āḥir yine ḥak olur bu tenler
Bilmem neye kibr ider idenler
- 360 Geldükde bir ādeme musibet
Zinhar ańa eyleme şemāmet
- 361 Düşmen düşüp olmuş ise cāhı
Sen eyleme ol çehe nigāhı
- 362 Ger var ise eger iĠbırarun
Bir kündesi oldu rüzgarun
- 363 Ķurtulmuş iken beliyreden sen
Luḡ it yeńiden ĵazanma düşmen
- 364 ʿĀķıl ider eyleyüp tekāpü
Ācdāsını bende-i sena-gü
- 365 Fettāh-ı ḥızene-i nevādır
Arende nev ĵumaş-ı Fāḥir
- 366 Şeh-bender-i kāriban māńca
Neşsar-ı cevahir-i muheyya
- 367 Üstād-ı girih-güşa-yı mücdāl
Bu metnün ider ibāretün ḥāl
- 368 ʿÜnvan-i hikayete virüp tāb
Yazmış bu rivāyet üzre bir bāb

- 369 Hengam-ı sepide demde bir rûz
Bîdarlık itdi baht-ı firûz
- 370 Ber-vefķ-i teķallûbat-ı gerdûn
Ėam olmiş idi zamirden dûn
- 371 Etrâfa idüp nezzare efşân
Dil muntażır-ı ķudûm-ı yârân
14b
- 372 Bir zât ola dūřdi bu arâda
ćUzlet-gede-i ķâdem-nihâde
- 373 Ėamħar u enisimüzdi her an
Ol bâ-ħaber-i cihan-ı ćirfan
- 374 İtmiřdi o zâtı sebep-i dūnya
Dervişlik ismine müsemma
- 375 Bî-ķayd-ı refiķ ü zâd ü mürekkep
Ėafaķı seyâhat eylermiş hep
- 376 Gezmiş berr ü Baħr-ı Rumı amma
Ol lehçeye olmamiş zebansa
- 377 Ŗohbetde miyânumuz her-bâr
Rencide idi Arabca güftâr
- 378 Mağripden ide cenab-ı derviş
Rûmi bu faķir-i mihnet-endiş
- 379 Ebnâ-yı mâğaribe beher hâl
Lafzında feşâhat itmez içmâl
- 380 Rûmi Arbîyi itse tertib
Hep muħteriatıdır terakib
- 381 Ne hâl ise gözleyüp tenasüb
Tam idi meyânedede teħatub
- 382 İmdad idüp avn-ı dest ü bali
Maķsudı müfid idi edâdi
- 383 Sevķ eyleyüp incirar-ı şohbet
Bir menķabe eyledi rivâyet
- 384 Bir vech ile baş idüp mebâni
Taķrir idicek o dastâni

- 385 Hoş geldi dile virudı cāyet
Düşdi aña ragbet tabi'at
- 386 Didüm aña iy enis-i vaşık
Yaz bunları naqlüne muvaffaq
- 15a
- 387 Ben terceme ile naẓm idüp hep
Bir tuhfeye zam idem mürettep
- 388 Me'cmlüme eyleyüp icābet
Gösterdi bu iltimasa ruhşat
- 389 Olduğ o emre çün ẓaferyāb
Gördüm ki teheyü itdü esbāb
- 390 Der piş olup ol suður-ı mücemmell
Kilk itdü meālini mufaşşal
- 391 Açduñsa simāca guş-ı cānı
Fehm eyle bu naẓm-ı dil-sitānı
- 392 Sābıkda var idi bir cihangir
İtmişdi bilād-ı ğarbtı teshir
- 393 Mes'ud idi nāmı gibi ol hān
Nam-ı diğeri idi aña hāķān
- 394 Olmuşdı o şaha taht-ı iclās
Mā'cüre-i fas tib-i enfās
- 395 Tutmuşdı o semt-i cādı u dādı
Asūde-i ẓulm idi bilādı
- 396 Namıyla pür idi şahn-ı kişver
Mānende-i faşş-i hātem zer
- 397 Kılmışdı fiğan u eşki nā-yab
Devr itmişse bustānda dolab
- 398 İtmezdi şutuma kimse iķdām
Mevlāsına sögmeseydi hūddām
- 399 İtmezdi cībādı kimse itcāb
Keşr-i nağme ile meger ki hıķāb

387 a hep: mürettep (T) 393 a han: can (T)
387 b mürettep: hep (T) 389 a emre :merara (Ü)

400 Her bāra degüldü kimse hāmāl
Destārı bu bügütmeseydi cühhāl

15b

401 Meslub idi kişverinde tuğyān
Ezvacını döğmeseydi nisvār

402 İncāmına seyr ide ahāli
Mülkünde yogıdi cay-ı hāli

403 Miftah-ı hāzayin olsa tācdād
Pes mande idi kavm-i ācdād

404 Acşāra komazdı ihtiyācı
Küffar-ı belā-keşün harācı

405 Ol nāhiyenün müluki her sāl
İtmezdi hediyesinde ihmāl

406 Manend-i künüz-ı nā-kişverde
Meydana tolardı tūde tūde

407 İtmişdi o şahı cavn-ı bādı
Şāyeste-i taht-ı tacdārı

408 Olmazdı rezmde ruy-ı gerdān
Hāşm olşa da Rüstem ü Nerimān

409 Olmışdı hücum-ı hemme çāre
Ruhsārına lahza-ı nezzāre

410 Vaqf-ı reh iderdi hāş u āmı
Bundan geçecek diyü peyāmı

411 Manşıbdan aczā idi zaferde
Bir cay-ı nişest reh-güzerde

412 Nefsinde nigah-ı ruy-ı cādil
Bir nicmet imiş ki bi-mucādil

413 Hamd ol Cenab-ı Haqq bi-çün
İhsān küni bendegan-ı memnun

414 İtmiş bizi ol Ganiyy ü Qādir
Bir şah-ı şahan ile mucāsır

403b kavm: ruqūm (T)

- 415 Kim dergeh-i devletünde pūyān
Şad bendesi var mişal-i hākān
16a
- 416 Her bār iderüz be-ķādr-i ũacķat
Nūrı ile dū-dide zıyāfet
- 417 Āsūdeyüz āfet-i kederden
Hācib degülüz hele nazardan
- 418 Memdud ide zıll-ı pākin Allah
Turduķça bu nilgün-ı hargah
- 419 Rāvi-i sebük-zebān-ı sābıķ
Nessac-ı bihin-i ķumaş-ı fāyıķ
- 420 Dibāce-i ũrāz-ı defter-i rāz
Behzad-şuver-i nigar içcāz
- 421 Çekdükde bu dastana cedvel
Encāmını böyle eylemiş hall
- 422 ÓÖmründe cenāb-ı şah-ı hākān
Bir nesneye olmamışdı rencān
- 423 Āsūde dil idi her deminde
Sultan idi kendi cāleminde
- 424 Amma ki bu rüzgar-ı ũannaz
Bir perdeden eylemez ser-āgaz
- 425 Bir meclise olşa kāse-gerdān
Zehr ile olur helāhil-efşān
- 426 Hākāna da muķtezā-yı gerdiş
Her vecihle gösterüp nūvāziş
- 427 ÓArz itdi sonunda bī-meħāba
Bir meşgale-i ķārar fersa
- 428 Var idi der-i intihāi serhad
Bir şehir-i manżum u müşeyyed
- 429 Ol şehir-i muażżamı ser-ā-pa
Āgūşına almış idi derya
- 430 Ol belde-i ser-firaz bī-renc
Olmış idi pā-taht-ı Efrenc

16b

- 431 Bi'l cümle ruham ile müsevver
Bāruları bam-ı çarh-hem-ser
- 432 Çok kere o pay-ı taht-ı hâkân
İtmişti muhâşarayla rencân
- 433 Âhîr bulunup rızâ-arâda
Şulh olmuş idi kıarardâde
- 434 Aqd olduğı dem o şulh-ı mâcûl
Çâ-sar idi ol diyara Mergul
- 435 Heştâda reside idi sâli
Gelmişdi kıanâcat ictimâli
- 436 Olmaqla sirişt-i mâcâdelet-kâr
Evzâcını hâzm iderdi küffâr
- 437 Bir şahs-ı ânid-i nâ-muvaffâk
Olmışdı aña vekil-i muqlâk
- 438 Pir olmağıyla ziyâde Mergul
Ol muçsid umura meşgul
- 439 Bir gün hele cam-ı merg-i ser-bâz
Mergul ide eylemiş ser-endâz
- 440 Oldıqda o pîr-i nâ-mükerrem
Mestur-ı hafîre-i cehennem
- 441 Bir zevcesi bir de tıfl-ı şannâz
İtmişti verasetini îhrâz
- 442 Ğafâr idi nâmı hem -tevanger
Ol zevce-i nâ-sutûde âhter
- 443 Görmüş degül idi çeşm-i gerdün
cÂlemde bir öyle nahl-i mevzün
- 444 Ğafrâdan idi o tıfl-ı zâde
İclâsını eyledi arâda
- 445 Amma ki vekil-i melik-i merķüm
Ol nâ-halef-i hâdeme mektüm

445b hâdeme: hâdicâ (T)

17a

- 446 Bin hile ile o ĥun-ı kıattāl
Erķan-ı umurı itdi izlāl
- 447 Yācni didi ol seza-yı lācnet
Bu tıfla geķerse ĥükm ü devlet
- 448 Ğafrā görüp āhir-i münāsib
Başdan virülür bütün menāsib
- 449 Bin tāze dürür kıral-zāde
Nā-ķehte olmaz istifāde
- 450 Didi ben olam bu mülke Ğa-sār
Maĥfūz ola devletümde Tayyār
- 451 Şehzāde ki bir dür idi kendi
Tayyar idi nām-ı dil-pesendi
- 452 Ğün cümleyedür veli-nicġmet
Ben ĥıfz iderüm yokdur ķāķķat
- 453 Zātında olunca rüşdi zāhir
İclas idelüm olup mezāhir
- 454 Ğā-sārınız olsa şimdi Tayyār
Hep maderi destine düşer kār
- 455 Ācdā bütün eyleyüp şemātet
Ĥammam-ı zenan olur bu devlet
- 456 Eyman-ı ġılaż idüp ol ebter
Meydana bıraķdı nān u ĥancer
- 457 Etbācıda eyleyüp ġüvāhi
Bî-şübhe göründü ĥayra-ĥāhi
- 458 ĞĀķıl geķen ol ricāli bi-sūd
İbķā ĥaberiyle oldu ĥoşnūd
- 459 Bî-manşıp olan ġuruh-ı dü-nān
Ĥayr gibi hep oldu külle cübān
- 460 Ğā-sār olup ol zamir-i ĥar-lān
Geķdi bu siyāķa sal-i ķendān

449b Nā-ķehte: puhte (T)

17b

- 461 Geldik bu arafda Őahzāde
İczaz ile neŐvede nemāda
- 462 AŐmıŐdı zūlal-i ābı serden
Mevrūs idi hūsn-i aña pederden
- 463 Hem māderi idi öyle hāsna
Ol bāğın idi bu verd-i rācnā
- 464 Olmışdı degül maħāl-i āccāb
Budur o Őadefde perveriŐyāb
- 465 Meh gibi dūŐerdi inqılābı
Nażżāre viren ol āfitābı
- 466 PiŐānı bir āfitāb-ı enver
Ruhsāresi verd jale-perver
- 467 Ebrū-yı siyeh terini ğāra
ÇekmiŐdi berāt-ı hūsne tūğra
- 468 El itmege eyler idi imdād
Ol çeŐm-i mūkaħħal-i hūdādād
- 469 VirmiŐdi letāfet-i füzunı
Çeşm-i güher-i kebud u günü
- 470 Her hāline eyleyen nigāhı
Añlardı sitāre-i siyāhı
- 471 Ol bini-i hoş numānı mevzūn
Leylā'yı iderdi görse Mecnūn
- 472 cUŐŐağun iderdi cākılını güm
Ol ğonca-fem eyle tebessüm
- 473 Bir āyine idi Őāf-ı gerdan
Lerzān idi mevceç-i nazardan
- 474 Billurdan idi Őāf-ı sine
Ruħ-sefān idi sine-be-sine
- 18a
- 475 Sağında olan turunc-ı pistān
Dü Őemse-i simde dü-mercān

470-485 arasındaki beyitler (T) de yok.

476 Cuş eyleyüp anda baħr-ı simāb
Naf olmuş idi o baħra girdāb

477 Eylerdi meta cāklı yağma
Ol belde-i teşadüf-i temenna

478 Andan ilerü beyan olup lāl
Tavşif-i serinin itsün ihmāl

479 Bir güher imiş ki kāna şıgmaz
Āğuş-ı teng beyāna sıgmaz

480 Peymāne-i arzusu çokdan
Almıştı gönülleri topuğdan

481 Her sāk-ı sirişte hüsn-ü andan
Berrağ idi tığ-ı centiyandan

482 Bālāsına virse ger hırāmı
Şimşad idi hüsnünün gulāmı

483 Kāküllerin eylese perişān
Her düş idi reşk-i sünbülüstān

484 Kādî serv-i çemenistān-ı fitne
Her tūra bir asitanı-ı fitne

485 Bin naz ile olşa lāc-i hāndān
Şerminden olurdu ruh-ı gülistān

486 Vecĥhāşıl o cism-i can-ı işve
Gül gonca-i gülistān-ı işve

487 Gün günden olup cemali ber ter
Medĥ itmeğe başladı görenler

488 Çıkmazdı egerçi hānedandan
Memnun idi genc-i āşiyandan

489 Ebr içrede tursa mihr-i enver
Āsar-ı şabaĥ olur mu muzmer

18b

490 Hem şöhretine iderdi imdād
Aĥlağ-ı hamide-i hüdādād

491 Olmışdı şehā eyle mürüvvet
Ol mehveşe muĥtezā fiṭrat

- 492 Ta'climine olmuşdı tācyin
Hep el-sineyi bilen rehābin
- 493 Eylərđi edāsının zebūnı
Başşende hākim-i zū-fünūnı
- 494 Olmağla zebān-ı farsı cūyān
Çoynunda idi anuñ Gülistan
- 495 Başş itse kaçayid-i edebden
Güftarı faşih idi carabdan
- 496 Cān olsun o nev cevānı kurbān
Hem hūb ola hem ola sūhandān
- 497 Ammā ki bu güne farç-ı şöhret
Virmezdi vezire hūb rāhat
- 498 İşlerdi derununa bu yāre
İtmişdi zevāline işāre
- 499 Almışdı dimağı buy-ı nahvet
cAzlinde hāyāl iderdi zillet
- 500 Nefin hüsrān-ı hāli māclūm
İster mi ki hākim ola mahkūm
- 501 Yektā degül idi cazole rencān
Zımnında çekerdi haşyet-i cān
- 502 Gelmezdi cerāyimi hisāba
Fikriyle düşerdi ızdırābā
- 503 Fikr eyleyerek o hūk bed-kām
Şehzadeyi katla virdin encām
- 504 Kaşđ eylerdi ol lācyin-i nādan
Ahū ola öyle hūke kurbān
- 19a
- 505 Çok hileye oldu gerçi sālİK
Mesdud idi veli misālİK
- 506 Bir tire şeb içre ebla-hāni
Gönderdi haber o nev cevānı

491. ve 492. beyitlerin yeri (T)'de değıştirilmiş.

- 507 Vardur didi bir niçe naşihat
İtmişdi pederleri vediçat
- 508 Gelsün idelim cenābın āgah
Andan ola taht-ı devlete şah
- 509 Mevrūsidur ol mehum bu kişver
Şāyestedür ol sere bu efşer
- 510 Ammā ki ricamız ol melek-zād
Dir yine huķuķu eyleyüp yād
- 511 Ben çakerini uyup adüyya
Sille ile çıkarmasun kapūya
- 512 Yā ider vezir yā serāhur
Haşıl nażarundan itmesün dur
- 513 Bu vechile haţm idüp kitābı
Sevķ eyledi bir niçe kitābı
- 514 Anlarda be-rıfķ-ı hūkm ü fermān
Tebliğine oldılar şitābān
- 515 Tayyarı bu emr-i nā-be-hengām
Der dest keşa keş itdiydi ser-sām
- 516 Redd olşa didi bu tūfa dācvet
Mirķāt-ı birun olur ćadāvet
- 517 Var semt-i icābetinde maħzūr
İkdāmı reh sedaddan dūr
- 518 Gösterdi temayyülün cevāza
Maderden olundu isticāze
- 519 Mader dahı ćaķle yedi ğayet
ćArz eyledi žahiren icāzet
- 19b
- 520 Lākin didi nim-şebde ben-i zār
Şābr idemezem giderse Tayyār
- 521 Tā-ćavdet idince ol melek-zād
Ben itmeyeyüm ğıriv ü feryād
- 522 Mihr ittigi dem cihānı Hūrrem
Varsun der şaha nūr-ı didem

- 523 İh̄zāra gelen lācyin bed-hāh
Mećyus olup itti şahın-agāh
- 524 ʿArz itti ki şahım olma gāfil
Şehzāde ħušuśı emr-i müşgil
- 525 Ben bildigim ol ğazāl dil-gir
Olmaz bu maķūla dāma naħcır
- 526 Tāćbımda rehin olan firāset
Cezm itti nedir maćli dāćvet
- 527 İş bitmedü düşmen oldu āgah
Kesb yedimizle bu şebān-gah
- 528 Ferdāya ħalursa bu hikāye
Ĥavfum bu ki iş varur fenāya
- 529 Gūş eylecek bu pendde ħınzır
Bildı ki olundı sūić tedbir
- 530 Didi bu şeb eyleyüp fütüvvet
Başın getürün baña bu sāćat
- 531 Maḗlūbı ħadar alur ʿulufe
Ol mahi ħārin iden ħavfe
- 532 Bu yüzden idüp o div fermān
Gitdi o yanā giru āćvān
- 533 Daḗḗ eyledüler gelüp çü bābı
Kimdir div çıħmadı cevābı
- 534 Gittikde ħaber-resān evvel
Olmuşdı der serā muħaffel
- 20a
- 535 Çün sedd-i Sikender idi ebvāb
Kes olmadı fethini žāfer yāb
- 536 Mānendi segi maħalle ol şeb
Eḗrāfi serada gezdiler heb
- 537 Āśar seher olup bed-i dār
Bir bir daħılup kim oldu eşrār
- 538 Amma bu hücum-ı nagehāni
Matem gede itdi ħānedāni

- 539 Manendeç-i bid ol gül-endām
Lerzin idi şeb bulunca encām
- 540 Nergislerin itmedi nişimin
Ĥub oldu sebze-zara düşmān
- 541 Lāleleri tesliyetde amma
Hep dāyelerin sirişki-i derya
- 542 Ser-beste idi bu sırr-ı pinhān
Geçdi bu siyākda rüz çendān
- 543 Engüşt-i teccessüs ile māder
Hep yoqladı nabz-ı hālķı yer yer
- 544 Aşhāb-ı vefā degüldi elsem
Dil-hasta idi mizac-ı ālem
- 545 Göstermedi kimse rüy-ı dide
Ĥavf ile hep oldu leb-gezide
- 546 Cüyā olarak bu derde çāre
Bir hātıra itdi istiḥāre
- 547 Var idi seradā bir dilāver
Şüretde beşer siyerde ejder
- 548 Ol mādere idi ġam-zāde
Gencür idi hāric-i serāda
- 549 Mergülun o merd olup müşiri
ćAhdında bu idi destgiri
- 20b
- 550 Ĥışmından olurlar idi tersān
Camın çeker idi pehlevānān
- 551 Aşmazdı o şuh bi-müdāni
Müjġānına Sām u Kahramānı
- 552 Şarsardı zemini her hırāmı
Meşhur idi Can-per idi nāmı
- 553 Olmāsa eger o merd arāda
Ėanda giden idi şehzāde
- 554 Yāćni ki ġüşāde olşa ebvāb
Āmāde olunsa satır esbāb

- 555 Destârı atlasa olsa iğdâm
Kes itmez idi dūhulüne kām
- 556 Dācvet kırup anı didi ğufrā
Ey nahl-i çemenistan-ı ħurbā
- 557 Tayyārımı ħanda ŝaħlayım ben
Bir ħalcā-ı üstüvar iken sen
- 558 Hāvf ile dehāna geldi cānum
Biçl cümle gü sisterdür tevānum
- 559 Ķalduħ şu diyarlarda bi-kes
Feryāduma kimse yoħ meded-res
- 560 Tayyār ile ŝundan ol hīrāmān
Ser menzil olunca mülk-i hāħān
- 561 Bir nāme yazan o ŝehriyāra
Hırzında ola bu mahpāre
- 562 Tedibine şarf idüp tevānı
Can ile benümdür üstühānı
- 563 Sen dahı yanında eyle ülfet
Vardur çü cenābınā ħarābet
- 564 Āġġuşun idi bu maħa mivā
Ġurbetde hem it añna muvāsa
21a
- 565 Çün Can-pere ėarz olundu mazmun
Her didesi oldu tas-ı pür-hūn
- 566 İzn eyle didi bana bu sācat
Ķopsun ser-düşmene ħiyāmet
- 567 Şimdi ideyim o divi bi-pāk
Bir hānceriz zehr nak ile çāk
- 568 Māder didi ey ziyā-yı didem
Ey Rüstem-i ėaŝr-ı nev residem
- 569 Rāzı deġilim kim ola peykār
Bu fitne ola be-nūm-ı Tayyār
- 570 Ol devlete olmazam heves-nak
Hūn-paŝ ola tā-bezeyl fitrāk

- 571 Neylerler o güne iltifâtı
Cevr ola anıñ muqaddimâtı
- 572 Ben qaşd iderimki haliyâsen
Tayyârı alup gidince bundân
- 573 Tebdil-i libas idüp şebangâh
Ferd olmaya qaşdınızdan âgâh
- 574 Tedbiri bu veche kıldı Ğafrâ
Bir hâcegi oldı ol tevânâ
- 575 Tayyârı şebih idüp ğulâmâ
Mezc itdi tevâbi kirâmâ
- 576 Bir rütbe hediye kıldı idâd
Guş olmamış istimaç mûctâd
- 577 Tay eylediler güdüp menâzil
Mâcmûre-i fâsa irdi menzil
- 578 Bir hâneye indürüp rihâli
Genc oldı heman o cay-i hâli
- 579 Taşmim olunup sevr-zı ârâm
Sonra ideler murâdı ilcâm
- 21b
- 580 Amma bu maqûle bâru bengah
Evvel menzile eyleyüp haşr-gah
- 581 Amed şud vardan züvar
Ol sahayı kıldı reşk-i bazar
- 582 Tayyârı gören o bâr-gehde
Meftunu olurdı bir nigehe
- 583 Toldurdı derun-u şehri nâmı
Ez qar itdi hâcenin ğulâmı
- 584 Oldı giderek bu tâze ünvan
Mesmuç mükerrebân-ı hâkân
- 585 Vaşf iylediler ğulâmı yek yek
Medhin o qoyup bizur-gu kûçek
- 586 Hem hâce vü hem ğulâmın ol ân
İhzarın işâret itdi hâkân

- 587 Çün hâcegi geldi piş-gāhā
Yüz sürdü zemin-i bar-gāhā
- 588 Ardınca gulām-ı mah-ı simā
Yüz sürdü zemine turdu ber-pā
- 589 Hāqānı gelince ol gül-endām
Yek nazarda kıldı ser-sām
- 590 Görmüşdü anıñ beş on gün evvel
Rüyada cemālını mufaşşal
- 591 Eylerdi dü dideden temenna
Bir habı ki cāvı ide o rüyā
- 592 Žāhirde o şekl olup nümāyān
Reng ruḥ o laḥza oldu perrān
- 593 Ol hâceye gösterip nevāziş
Peymanec-i şoḥbet etdi gerdiş
- 594 İkrama buluşturun celisin
Nezdikine çekdi şandalisin
22a
- 595 Bir tavr-ı cācib olup nümāyān
Şah-en-şeh cāşıkın oldu divān
- 596 Bir meclis olur mu öyle cāli
Hāqān şuna anda cārzuhāli
- 597 Bir nağme-i ğam-ı terānedür cāşq
Bir kılzüm-ı bi-keranedür cāşq
- 598 Yek demde ider ol hurūşan
Sultan-ı gedā gedā-yı sultan
- 599 Micmerde dükende cūdı-ı ānber
Maqsuda şāded bulunca dāver
- 600 Āhirde telaş idüp terāne
Bir kaç sūhan açdı eblaḥāne
- 601 Yācni didi ey şıdıq-ı maḥsūm
Şūlb-i püser kimdir bu maḥdūm
- 602 Yā melek yemingiz se-maḥşā
cīzzetle mübārek ide Mevlā

- 603  Arz eyledi h cegi ki Şahum
B  bende -i Őuhdur gul mum
- 604 TahŐile bu gevher nefisi
Çok devletinizde m Őterisi
- 605 Maĝrib Şehin istey p Őatılmaz
Bir ĝayr-ı efendiye  apılmaz
- 606 L yık da deg lse  sit ne
İtme bu ĝarib ni yab ne
- 607 Bu m jdeyi ĝuŐ idince h k n
Oldı bir o denl  dil-periŐ n
- 608 B la ter olup dahı tel Őı
Beĝ itmedidi bu hoş  um Őı
- 609 Derhal gel p Şuur-ı b Őı
Seb  itdi ned met ol tel Őı
- 22b
- 610 Ol kam-vere olup Ően -h n
Mi dar-ı Őemendin oldu p r-s n
- 611 Didi ne  adar olunsun ihz r
Sim u zer l cl d rr-i-Şeh-v r
- 612 Ő him didi h ce -i tev n-ger
Yetmez bu met c-a m l   gevher
- 613 Olmaz bu g herle sim-i l cl 
Mizan  adlde hem-ter z 
- 614 Hem benden olur bu mah-sima
Hem dergeh me virir hed ya
- 615  ıldı bunu var a-i meh lik
Meml k  iy fetinde m lik
- 616 Ben -bende- i ah karam bu Őehd r
İklimi firenge padiŐehd r
- 617 Dest mde olan o bar -bin gah
Bi l-c mle tecemm l t-ı har-gah
- 618 ĝilman   cev ri-i semenber
Esvab u  u ar u esb  ester

- 619 Bir güher-i pak damenündür
Malı ile şehā bu ul senündür
- 620 Taqrir idüp emr-i piş gāha
Bir nāme ıkarđı virdi şāha
- 621 Şehnameye eyleyüp ne-żāra
Bildi kim imiş o mah pāra
- 622 Rikķatle bu hāle şah-i pür fer
Nergislerin itdi jāle-perver
- 623 Şehzadeye farķ-ı şefķātinden
Tā ķurbünü eyledi nişimen
- 624 Gelsün didi cümle bār-hāne
Bi-minnet anuñ durur bu hāne
- 23a
- 625 Şah emriyle ğuruh ğulāmān
Ol hıdmete oldılar şitābān
- 626 Pür itdi ol sāha-i ser-a-ser
Envać-ı tuhāfle dürr-ü gevher
- 627 Heşt-ād ğulām-ı mah-ı sima
Ezćafında tāze bıkır-i hüsna
- 628 Ehd ile ķıldı ćözr-i bisyār
Bu cümleyi hāk-ı paye Tayyār
- 629 Māćruz olcaķ hediye hāķān
Lutf itdi ķābule ğördi şāyān
- 630 Lākin idüp intihāb andan
Bir bıkır semen-ber ü simen ten
- 631 Şehzadeye itdi yine ćiķā
Bāķi ne ise gelen hedāya
- 632 Hem ķıldı serāda āna maħşuş
Bir kaħ zerrin ılāyı merşuş
- 633 Naķdine vehm-libās-ı fāħir
Her ne varise dürr-i cevāhir
- 634 Naķl itdiler ol mekān haşa
İzn eyledi ķufl-i ihtişaşa

- 635 Defter olunup ol mal-i mevfür
Can-peri de hıfza oldu gencür
- 636 Tâeyinler oldu hep mükarrer
Âdat-ı keyânededen füzünter
- 637 Âzaz ile oldu ol şer mend
Güya ki şeh-i cihâna fersend
- 638 Her gün olunup huzura âvâdet
Gerdişler iderdi câm-ı şöhbet
- 639 Her hafta o şâhı mekremet-râ
Eylendi ziyâret emrin icrâ
- 23b
- 640 Hem olmak için kemâl-i müzdâd
Bir fazıla kıldı âna üstâd
- 641 Fazlında yegâne misli nâ-bud
O şân-ı Câmî'yle nam-ı Maḥmud
- 642 İşğâl idi müşkilat-ı ebyât
Gâhi okunurdu farsiyât
- 643 Üstâd-ı niyaz idüp ol âfet
Bir gün didi var gönülde râğbet
- 644 Maḥfî okuyam senüñle Kurcân
Bu sırr ola hem kârin-i kitmân
- 645 Maḥmud'a âceb gelüp bu râğbet
Gösterdi niyâzınâ icâbet
- 646 Dolabı açup o laḥzâ-yı Tayyâr
Bir muşahḥaf ḥub itdi ihzâr
- 647 Hüsni ḥaṭṭı vaşfdan ziyâde
Güyâ ahir yolcu-zâde
- 648 Maḥmud olup âna mahrem-i râz
Beddi oldu o gün kitâb-ı iccâz
- 649 Olmağla lefâta intisâbı
Fehm itdi mâcna-yı kitâbı
- 650 Nazmında defin olan belâgat
Tayyâra sunardı cam-ı hayret

- 651 İccâz-ı kitab-ı asmâna
Mest eyler idi o nev-cevâna
- 652 Ol tûñic-i huş zebân-ı kıannâd
Bir gün gelecek huzûra üstâd
- 653 Zeyn itdi şehadet-i lisâna
Peyğembere âñhir ellezi mâni
- 654 İslâmı kıabulün itdi câlem
Ĥadd-i emr ü ġayre ġays men kan

24a

- 655 İkrâr eyle ol dehân-ı küçük
Oldı çü câkıde-i mümsik
- 656 İtdiñde o mu kıâbul-i imân
Olsun didi nâmnâ Süleymân
- 657 Ol rûz-ı şer feres içre dâver
İtdiñde firâz-ı taht-ı enver
- 658 cArz oldı bu müjde pişġahı
Ĥoş geldi ziyâde tabc-ı şâhı
- 659 Ĥatta didigim budur mürüvvet
Tebrik için idelüm ziyâret
- 660 Teşrifimüz eylesün ser-efrâz
Hem din-i mübin olunsun iczaz
- 661 İñbar olunup kıudüm -ı ġâkıân
Bûs eyledi iki çeşm-i mestin
- 662 Olmuş deġil idi dahı dâver
Bu rütbede vuşlatı mużaffer
- 663 Kıoymazdı vaķar-ı tac-dâri
Bus itmegi çeşm-i dost yâdı
- 664 Sâ-baş o ġâyur-ı pak-bâzâ
Çekinmeye dilberi niyâzâ
- 665 cİndinde ola kemâl-i vuşlât
Dil-dâr eyle câşikâne şohbet
- 666 Bus olmaġa gerdan binâ-ġuş
cAid ola bi-ġânedür câġuş

- 667 Hem da'vâ-ı cāşq idüp bir ebrar
Hem vuşlat ararsa o ferr
- 668 cĀşık mıdır ol sefihe ebrār
Ol dive dinür qoca günahkār
- 24b
- 669 cAşq ehl-i vefāya bal ü perdür
Ser menzile rah-ı muhtaşardur
- 670 Bir ayinedür cemal-i hūbān
Maħsus olur anda şūnc-ı yezdān
- 671 Zinhār hezar-bar zinhār
İtme o secencel-i nigunsār
- 672 Bir mehveşe her kim olsa dil-dād
Ĥāqānı idünsün işte üstād
- 673 Şebb ta-be-seher bu dide bîdār
Naz ile gūnude çeşm-i didār
- 674 Dilden ki bir ah ideydin muṭlaq
Peyveste idi zebān-ı be-ħaqq
- 675 Mektām idi dilde derd-i nā-çār
Amma ki bilürdü hāl-i dil-dār
- 676 Ol şuh bilürdü meyl-i dilden
Ki üftadedür aña şeh gönüliden
- 677 Qadrince iderdi lutfā şāyān
Memnun-ı semāhat idi hāqān
- 678 Şāhın ki olunaydı sāqi teşmir
Ṭayyār idi lutf ile bağal-gir
- 679 Derd-i serin itse şah işcār
Pişānına dest qordı Ṭayyār
- 680 Olsaydı gūnude çeşm-i hāqān
Ol şuh idi ruyına mükesserān
- 681 İsterdi bulup hezār hile
Ārām-ı dil-i şehe vesile
- 682 Bu ṭavr ile meşy olundu vādi
Bir ḥayli zaman bulup temādi

25a

683 ĞArz itdi h nerlerin cih na
Bir g n yine r ya zam na

684 Yaċni d Ŗ p arzu-yı g lŖen
Seyr na  ıķılmış idi erken

685 Hegam-ı bahar revn k-ı g l
İtmiŖdi o bezmi Ŗevċ-i b lb l

686 VirmiŖdi o bezme revn k Ŗ n
Ŗah-en-Ŗeh m lċ-i S leym n

687 Enc ma iriŖmedin o Ŗoĥbet
Ŗehz deye itdiler iŖaret

688  ċni o tezervi hoŖ ĥir mı
Bir na  ağırdı bir g l mı

689 V kıf olup ol rum zu ĥ k n
TeftiŖ id p aslın oldu p r s n

690 Ŗehz de ĥit b id p g l mı
İzn itdi iŖaat-ı mer ma

691 ĥ dim didi a na Ŗahz dem
Ey serv-i b lend-i dil-k Ŗ dem

692 Ol b yle hemiŖe Ŗ d   ĥurrem
Geldi s -yı maderinden  dem

693  ċzaz eyle gel bikem ĥir ma
Var dest-i ĥaber resanda n me

694 Ŗeh didi bu cana virme zaĥmet
Ėıl n me resi bu bezme d ċvet

695 Esr ra biziz hemiŖe mahrem
Var s yle buraya gels n  dem

696 Ferm n Ŗeh oldu  unki tekr r
Ol peyk-i server oldu ihz r

697 Olduğda zemin-b s-ı t ċz m
Ŗah eyledi r tbesince terk m

685 a bahar : bahar u (T)

686 a revnak : revnak u (T)

687 a iriŖmeden : iriŖmedin (T)

688 a  ċni : y ċni (T)

691 a Ŗahzadem : Ŗehzadem (T)

25b

- 698 İsmiñi Őorup itdi luřf-ı ihsān
Şahım didi nāmım oldu Ferzān
- 699 Sevķ oldu sūhan su-yı merāma
Őehzādeye ċarz olundu nāme
- 700 ċArz eyledi olda piş-gāha
Mihrile virildi dest-i őāha
- 701 Mazmūna olundu ċünkü taķrır
Andā bu imiş meċal-i taħrır
- 702 Taķdim olunup dūāċyı hāķān
Mader bu niyazı itmiş ilċān
- 703 Őehzādemizi cenāb-ı sultān
İtsūn yine taħgahına ihsān
- 704 Ćūn ķālīb-ı merde ķaldı hāli
Hālā bu tarafda taħt-ı ċāli
- 705 Bu mülki bıraķdı ċar-nā-ċar
Fevt oldu zemine girdi Ćā-sār
- 706 Yatdıķca o yerde hāk-ber-ser
Hāķķ őahımız eylesūn muċammer
- 707 Ćūn rayidür eyleyen temennā
İslām-ı mübārek ide Mevlā
- 708 Yoķdur bu cihān iċinde hem-baħt
Şah eylese ġayrı dine hıdmet
- 709 Virsūn dem-i ċaddli kiŐvere cān
Ursun dile sikkesin Sūleymān
- 710 Min baċd dū kiŐverin ricāli
Yek-diġere oldu lāubāli
- 711 Bir yerde bulundu iki dāver
ĀmiziŐ ũ dosta müķarrır
- 712 FayŐsal virilince bu beyāna
BaŐt oldu hediye-yi őahāne

703b taħgahına : taħtgaha (Ü)

708a cihan : diyar (T)

26a

- 713 Her ne var ise gelen hedāya
Şehzādeye kıldı şah ictā
- 714 Şehsin didi itmeyüp tevāri
Baş eyle misāfirana vārı
- 715 Bir hūb-serāya oldu iskān
Etbāc keşiresiyle Ferzān
- 716 Amma bu žuhur-ı nāgehāni
Mest eyledi şah-ı kāmūrāni
- 717 Mené itmesi müşkül izn-i düşvār
Çaldı bu keşākeş içre nā-çār
- 718 Kaşd-ı suhan itse şah-ı cālem
Nergisler o dem olurdu pür-nem
- 719 Etrāfuna şarf edüp nigāhi
Ĥamyāzede mezc iderdi rāhi
- 720 Yek hātve hırāma koymadı cān
Ol şaha muqaddemat-ı hicrān
- 721 Kū-tah idi kaşdına cībāret
Zamm olmasa dest ile işāret
- 722 Dü didi nigehle çeşm-i cānan
Eylerdi bu izdirābı seyrān
- 723 Anlardı şehin firāka tābın
Bu babda vech-i izdirābın
- 724 cArz eyledi pişgāha Tayyār
Maṭruḥ ola bezm-i şehden ağıyar
- 725 Ĥuddama şeh eyledi işāret
Ol bezm-i lātif olundu hālvet
- 726 Şehzāde öpüp şahın destin
Dāmānına sürdü çeşm-i mestin
- 727 Şahum didi var mıdur icāzed
Tayyār kulun çün oldu dācved

721b olmasa dest ile : olmiya destine (T)

722a dide çeşm-i canan : dide-i can (T)

724 b şehden : şehlen (T)

- 728 Şeh bunda olup cevabdan lâl
Olmuşdı mucib-i eşk-i seyyâl
- 729 Āhîr didi ey ziyâ-yı didem
Ey kıt-ı kalb-i nev-residem
- 730 Püşide ideydi didemiz hâk
Bu günleri itmeydüm idrâk
- 731 Kıbrümde biteydi sebze vü hâr
Dünyaya geleydi sonra Tayyâr
- 732 Bir vech ile yoğ firâka tãkat
Mençindedede var hezâ hem-baht
- 733 Bir kışvere pâdişah olup san
Ol cãha idem mümânaçat ben
- 734 Yâ taht-ı peder yâ taht-ı hâkân
Destindedür ihtiyâr-ı rüchân
- 735 Dârende-i leşker ü sipehsen
Mâcnide dü mülke pâdişehsen
- 736 Eyer mi kıbul cãkl-ı cizân
Şâhâna olur mu hük-m-i fermân
- 737 Şahum didi meskenetle Tayyâr
Ben olmuş isem işimde muhtâr
- 738 Dergâhuña hîdmeti dem-â-dem
Mülk-i Cem ü Hüsrev'e değişmem
- 739 Şâyeste midür olup müselmân
Cevelan-gehüm ola kâfiristân
- 740 Tabcumda olan uluvv-i hîmnet
İtmez bu mağüle caha rağbet
- 741 Şâhumda olursa izn-i destür
Bir hâtıra var gönülde mestür
- 742 Redd olmasun iltimâs-ı mâder
Olsun bize mülkümüz musahhar

731b geleydi : geldi (T)

735 : -(T) , 736 : -(T) , 739 : (T), 740 : -(T)

27a

- 743 Tedric ile her ne ise emvāl
Olsun bu diyara cümle irsāl
- 744 Eṭrāfada eyleyüp müdāra
İhrac oluna bu semte Ğafra
- 745 ÓÖzür eyleyelüm sonunda izhār
Bir şahs ola rāyumuzla Çā-sār
- 746 Düşdükde tamam bir maḥalli
Ḳomā idelüm vedać-ı külli
- 747 ÓÖmr āhîr olunca fāriġucl-bāl
Ezkārınız ola bunda işġāl
- 748 Şeş-ı mahda heb olur hüveydā
Buraya mūayyen olursa mevlā
- 749 Takrîr idicek bu ray-ı Tayyār
Şan mest idi Daver oldı hüşyār
- 750 Didi ki eyā dū dideme nūr
İġbāl ile ol cihānda meşhūr
- 751 Ḳılmış seni kāmîl-i dil-āġah
Her hāle mućinin olsun Allah
- 752 Varduk da saray-ı ḥāsā Tayyār
Ferzānı ḥuzura kıldı ihzār
- 753 Gör didi tedārîki mükemmel
Dergahuma sāz-kār olup gel
- 754 Vardur didi tahtuma ėāzîmet
Ārām-ı ser rüz saña mühlet
- 755 Etbāć-ı idi seferden āġah
Andan gelüp ol bizimle hemrāh
- 756 Būsı itdi zemini dündür Ferzān
Emr olduġı kāra oldı ġüşān

27b

- 757 Teşyicîne çıġmak üzere dāver
Hep oldı alaylar mükarrer

- 758 Kırık elli kadar yedek şehâne
Gönderdi o nūr-ı çeşm-i cāna
- 759 Peykân-ı zerrin külah şeytâr
Rahşan-ı tutup oldu cümle ihsâr
- 760 Hâsıl ne ise rüsüm-i şâhi
Ol mah-veşin oldu zeyn-i râhı
- 761 Ālāya çü bindi şâh-ı hâkân
Zeyn itdi yesârını Süleymân
- 762 Bu debdebesiyle iki şâhun
ćAyyūka iriştı hâki râhun
- 763 Ahlâk-ı hamidesiyle Tayyâr
İtmişdi o kişveri şenâ-kâr
- 764 Olmışdı kemâl-i rüşti meşhur
Ammâ degül idi žâtı menžur
- 765 İtmişdi o gün o nūr-ı dide
Her dideye hissesin reside
- 766 Rahş üzre o mahın āb-ı tâbı
Hep ağladur idi şeyh ü şâcbı
- 767 Şeh-rah idi her tarafda mâli
Sebğ itmiş idi zenân ricâli
- 768 Ammâ bu kazayı gör ki nâgah
Bir manzaradan göründü yek mâh
- 769 Bir duhter-i hûb sim-i sâcid
Hüsnine zaman olup müsâcid
- 770 Tayyârın olunca çeşmine düş
Rûyın çevirüp o göründü mengüş
- 771 Görmüş degül idi çeşm-i şehzâd
Bir öyle nihâl-i serv-i âzâd
- 28a
- 772 Ber hâdime remz idüp nihâni
Ur didi şühâneye nişâni
- 773 Çün oldu nuzûl-i saye-bâna
Baş oldu simatlar şahâne

- 774 Bulduğda o bezm-i hâs pâyân
âAzm itdi vedâca şâh-ı hâķân
- 775 Şahum didi hâk-i pâyê Tayyâr
Bir şıķlet-i nev ķılûr be-didâr
- 776 Can-per ķuluñuz bir yerde ķalsun
Her ķâr yine vekilûm olsun
- 777 Bir hüsne gönûl hem oldu meftûn
Neşv itdi firâķı dideden hûn
- 778 Biker ise eger o mah-peyker
İtsün bize Can-per añı hem-ser
- 779 Çün âvdi müyesser ide Mevlâ
Vaşılı ile ser ola bir süreyyâ
- 780 Bilmem kimün olduğun ol âfet
Teftişe de yoķ zamanda mühlet
- 781 Bir gevher imiş göründü kândan
Tâcyinine ķâdiriz meķândan
- 782 Bir beñdeni eyleyüp havâle
Sevķ itdüķ o zaħm-ı bi-suâle
- 783 Pâyâna irişmeden bu güftâr
Geldi didiler ķalın ķâfâdar
- 784 Hâķân anı bezme ķıldı dâcvet
Naķl eyle didi nicé oldu hîdmet
- 785 Aldıñ mı hâber o mihribândan
Duyduñ mu kimin nesî lisândan
- 786 âArz itdi ğâlam kim o hâna
Mensûb-ı ķâdim imiş filâna
- 28b
- 787 Amma o mûhaddirât-ı hoş-kâr
Bir hâdim hem beş on perestâr
- 788 Nezzâreñe olmağın o hâne
Gelmişler imiş misâfirâne
-
- 779-924 arası : -(T)

- 789 Aşhâbında bilmedi o ebkâr
Kim olduğın itmemişler izhâr
- 790 Eylerdi o sâde-dil-i tekellüm
Şah eyler idi aña tebessüm
- 791 Hâkân didi ğayrı çekme zahmet
Mâclûmumuz oldu ol hikâyet
- 792 Tayyâra didi o bîkr-i mergûb
Bigâne degül bu semte mensûb
- 793 Çıkmaz pederi kelâmumuzdan
Şermendedür ihtirâmumuzdan
- 794 Vardur didi cânîkine vekâlet
Bizde var ise o cânâ râğbet
- 795 Bûs eyledi dest-i şahı Tayyâr
Şâhum didi uçdeye heveskâr
- 796 İşhâd idüp anda iki zâtı
Âşk itdi o daĥı hoş şîfâtı
- 797 Çün emr-i nikâh olundu itmâm
Şeh aşlını karın itti ilcâm
- 798 Hâlâ didi ey nihâl-i âzâd
Hâkâna cenâbın oldu dâmâd
- 799 Tayyârun olup dü çeşmi pür-nem
İfrâ-ı meserret itdi ebkem
- 800 Sürdi kâdem hîdivve ruhsâr
Küstahlıĝından itdi iczâr
- 801 Hâkân didi var mı özre hâcet
Kaşd itmeye bir huşûsâ sebkat
- 29b
- 802 Vaĥtinde zühûr ider beher hâl
Elbetde muĥadderât-ı ahvâl
- 803 Olduĥca cânâk-çekide cânan
Bir başĥa şâded bulurdi hâkân

- 804 Çün oldı hâdem hâşem müheyyâ
ćAzm eyledi şah-ı cālem-ārā
- 805 Teşyića çıkdı şāhzāde
Meşy itdi beş on kâdem piyāle
- 806 Şeh rićcatün eyleyüp temennā
Şehzāde iderdi resm-i icrā
- 807 Hākānun olup dü-çeşmi māli
Ter kılmada idi dest māli
- 808 ćİzzetle selāmin aldı Tayyār
İtdi su-yı sāyebāna refār
- 809 ćİşretle güzār iden o günler
Yek lahzada oldı tarz-ı āher
- 810 Ey gāfil baht kesb-kār it
Her vaķcāda ahz-ı ictibar it
- 811 Ğafletle gećürme anı hinün
Bil kāderini ömr-i nāzeninün
- 812 Ser-riştede virse vāşıl-ı cānān
Peyvestedür ćuķdesinde hicrān
- 813 Eyyām-ı server olunsa münzam
Miķdarda olmaz cāşr-ı mātem
- 814 Maħlūķa sezā mı meyl-i rāćbet
Kim olā neticesi nedāmet
- 815 Bir cāşķ ile kıl derunı māli
Maṭlūbunun olmasun zevāli
- 29b
- 816 Dil şevķine eylesün terāne
Āġāz idelim yine beyāna
- 817 Ber-ćide olup niće merāhil
Tā-sāhil-i bahrā irdi menzil
- 818 Āmāde imiş kenāra merhūn
Bir çekdiri ile iki ķalyon
- 819 Ķalyonlara neşr olundı acvān
Tayyār ile başķa bindi Ferzān

- 820 Âlâtlar eyleyüp terâne
Baĥş oldu küşâd-ı bād-bâne
- 821 Bir anda alındı ĥâyal-i menzil
Pes-mande görölmez oldu sâhil
- 822 Ferzân-el-ćayn idüp işâret
Hep düşdü zebâniyâna ĥidmet
- 823 Enbâr-ı sefineden hemin dem
Yüzden mütecâviz oldu âdem
- 824 Hep şânâat imiş geçen mâķâlat
Hep ĥile-i baĥt imiş o ĥâlât
- 825 Çâ-sâr idüp ol umûrını temhid
Ėafrânın imiş o mühr ü taķlid
- 826 Tayyâr aña baķmamış mükerrer
Geldükde ķâza ama müķârar
- 827 Tayyârun olan tevâbîc pâk
Hep geçdi ķılıçdan oldu ihlâk
- 828 Dâmânını tutdı geldi nâ-ćâr
Ferzâde taĥassün itdi Tayyâr
- 829 Bir sille saĥt idüp ĥavâle
Şetm itdi o şuh-ı pür melâle
- 830 Baķ ĥâćin-i dinün ilticâsın
Elân bañâ didi ricâsın
- 30a

- 831 Ėâķân sen eyleyüp taĥassün
Ol sâhada idesin temekkün
- 832 Tâ sonra çeküp bu semte ćâsker
Bu mülk ola emrine musaĥĥar
- 833 Her bâr îşabet eylemez fâl
Eyler mi o vaķte ĥâşmım ihmâl
- 834 İhlâkına emr ideydi Çâ-sâr
Destümde biterdi şimdi ol ķâr

- 835 Habs it didi alca-ı filānda
Der ayd idüp ezyā mekānda
- 836 Ben alcaya varduğumda bizzāt
atlı ola didi yedümle isbāt
- 837 İtdi bu ialelerle fer-zān
Etbācna bir gavurca divān
- 838 Ol hūkileim olup ferahmend
ayyāra oldu āhenin bend
- 839 Ol nāzūk bezm-i sāa simin
Arz itdi iale pay-ı temkin
- 840 Mey zehirlenüp o avm-i murdār
Māđsuđ idi cūrca Őyle ayyār
- 841 Hazm olmaz iken belā-yı sālif
Bād esmeğe bağladı muhālif
- 842 Gittikçe arığdı bād-ı Şarşar
Ne yelken alur ne tıtdı lenger
- 843 Beher oldu numune bađŐ-ı tūfān
Emvāc idi bād-bāna yeksān
- 844 Mefkū didi ün necāta āre
Tebāiyyet olundu rüzgāra
- 30b
- 845 Ü gün ekülüp bu gūne zahmet
Gösterdi biraz hevā suūnet
- 846 Teftiş olunurdu semt-i sāhil
Bađdan didiler mūbāŐir ğāfil
- 847 Tā uđrımız istemiŐ semen-gūn
Yelkenle kūŐāde dōrt ālyon
- 848 Bunlar dağı bamāyup yabāne
Yelken kūrek oyun dūŐdi cāne
- 849 Yek milden olmadan girizān
ālyonlar olundu hep nūmāyān
- 850 Bād esmek ile ziyāde ğarбі
Az lahzada geldi atdı darбі

- 851 Derhal alvānda olup birinden
Yek gülle havāle itti düşmen
- 852 Bunlarda diyüp şu gülleyi
Ceng olmāğa başladı gūnā-gūn
- 853 Fezāna didi gūruh-ı küffār
Çırdırma bu hālkı ey cefākār
- 854 Bir çekdiri eylesün mü aheng
Dört çalca ile kurulmağa ceng
- 855 Olduğ hele hep seyrāna nā-çār
Çāyonlarımızda külli çafādār
- 856 Buldukları var mıdır selāmet
Bir yerde görünmedi çalāmet
- 857 Bir gelüp cesur idik tutulduğ
Şāyeste idik belāyı bulduğ
- 858 Çalmış idi mi ūmur-ı çāşır
Çayyāra bir olmasağ mübāşır
- 859 Olduğ bu māhalde çār- nā-çār
Eşhaş-ı Cezāyir'e giriftār
- 31a

- 860 Yekdigere eyleyüp keşā-keş
Yeçs eyledi dillerin mişevveş
- 861 Bu çarbede cūş iderken içden
Çattı geminin birisi kıçdan
- 862 Küffāra kılıç koyunca merdān
Çayyāra tahassün itdi ferzān
- 863 Didi çulunum bu günde cāndan
Çurtar beni dest-i müselmāndan
- 864 Çayyār anı eyleyüp teselli
Gelsün didi çavr-ı ricā maħalli
- 865 Çayyārı görüp demürde bir er
Kimsin didi eger ey birāder

- 866 Çoğdan mı esir idi cenābuñ
Bildür ne diyāra intisābuñ
- 867 Tayyār aña didi sorma hālüm
Mihnetle güsistedür mecālüm
- 868 Ancağ beni kıl keremle dil-şād
Kātıl olmaya şu leiçm-i bi-dād
- 869 Cān hāvfi ile düşmen-ı cān
ćAvf eyle dahilümüzdür elān
- 870 Ser-ćasker imiş meger o server
Dirlermiş o merde Baba Haydar
- 871 Dāyıdan olup şikāre meczūn
Hükümünde imiş on altı kalyon
- 872 Emr eyleyüp anda bir levende
Ferzānı işāret itdi bende
- 873 Cezm itdi ferāset ile Tayyār
Ol merdin elinde cümle-i kār
- 874 ćArz eyledi aña hal-i zārun
Tafsil ile cümle ser-güzārun
- 31b
- 875 Tayyārın alup ćikāl-i pāyin
Ser-şadr-ı sefine kıldı cāyın
- 876 Şāhum didi her cihhetle hāqān
İtmişti bu bende-gāna ihsān
- 877 Şermende yüz itdiği keremden
Memnunuz o şah-ı muhteremden
- 878 Emr eyle bu bende gāra hālā
Rāyun ne ise olunsun icrā
- 879 Seyr eyle didi durup alāyın
Gelmektedir işte hep sefāyın
- 880 Şehzāde reşid idi ziyāde
Bir fikre olup qarār dāde
- 881 Emr oldu güşād-ı bād-ı bāna
ćAzm oluna qalça filāna

882 Yācni ki dimiřdi andā Ćā-sār
Maħbus ola ben varınca Ŧayyār

883 Maķřūda tevāfuķ itdi deryā
ćAzm itdi o cānibe donanmā

884 On altı sefine ile leşker
Ol nāhiyede bıraķdı lenger

885 Bir vechile kim idüp tevāri
Görmezdi sefineler ĥiřarı

886 Ćıķdı ķarāya ğuruh-ı medān
Bir meşcere işe oldı pinhān

887 İzhār-ı semāhat itdi ĥāme
Ćā-sāra yazıldı pāk nāme

888 řāhum didi nāme işe ferzān
Bu cānibe olāsız řitābān

889 Ćün himmetüñ oldı baña yāver
Oldum her umūra ben muzaffer

32a

890 Ŧayyāri esir idüp kemende
Urdum bu maħalde ķayd u bende

891 Vūsćumda temāma irdi ĥidmet
Ben ķatline idemem cürćet

892 Ćün var bilesince māl-ı evfer
Ķıymetde ĥesābdan füzün-ter

893 Ben ķabż idemem o denlü mālı
Zirā baña ćayd ider sūćāli

894 Zahmetde olursa řehriyāra
Vācibdür o ķob gele ĥiřāra

895 Olduķda sühen netice pıra
Ferzān aña urdu mühr ü imza

896 Var idi levend iĥinde bir zād
Fenninde kemālin itmiş işbād

897 Üsdad idi yācni her lisānda
Miřli yogidi ānuñ cihānda

- 898 Mekkile olurdu fitne meftûn
Cevlâni gehi derdi rûb-ı meskûn
- 899 İtmişti o merd tûrfe-i heyâcet
Ol nâhiyelerde çok seyâhât
- 900 Gezmişti o yolları piyâde
Hep tûğdığı ħâneden ziyâde
- 901 Tebdil-i libâs idüp o sâcat
Bir tûrfe frenke döndi şûret
- 902 Hep oldu şurûţunâ murâci
Ferzân tarafından oldu sâci
- 903 Çün itdi o cânibe âzîmet
Buldu iki günde kâra fırsat
- 904 Çâ-sâra kıarin olup nihâni
Almış bu ħûşuşa müjde-gâni
- 32b
- 905 Çâ-sârda âzîm idüp şikâra
Ketm itdi âzîmetün ħişâra
- 906 Sâciyi kılup şikâra rehber
Tayyâr idi ħâţırında müzmer
- 907 Gittikçe o ħâr bir iki sâcat
Sâciyi iderdi kıurbâ dâcvet
- 908 Kâr olmâgile miyânda mâchûd
Mermûz idi şoħbetünde maķşûd
- 909 Eylerdi murâdı yâcni teşkik
Geldüñ mi diyü şikâre-nezdik
- 910 Sâci de kılup senâ-yı vâfir
Şâhum dir idi şikâr ħâzır
- 911 Çün rehber idi merd râha
Uğrâdı yolu kemin-gâha
- 912 Bir vâdiye girdi gür-ı nâ-bûd
Her cânibe kuhtar ile mesdûd
- 913 Ol meşceredeydi cümle merdân
Her bişede var idi bir aslân

- 914 Bağlandı çün ol rehin verâsı
Cüş itdi kııldama şadâsı
- 915 Etrâfi kuşattı seyf-ı miğfer
Hem-var idi halkalandı ejder
- 916 ĞUnf ile nedür diyince ol gül
Etbâcının oldu nişf-ı mağtûl
- 917 Bir hamlede dañi cüş idüp dem
Kırtuldu fakat beş altı âdem
- 918 Kıyd itdiler anlarıda bende
Çâ-sâr ile urdular kemende
- 919 Tayyâr o zâman olup nigeñ-bân
Eylendi bu vâkıcâtı seyrân
- 33a
- 920 Bu rütbeye vardı cünbiş-i kâr
Çâ-sâr degül dâñi haberdâr
- 921 Zann itdi ki bu guruh-ı düşmen
Mâl için ola bu yolda reh-zen
- 922 Şehzâde şekür iken sürûra
Çâ-sârı getürdiler huzûra
- 923 Çâ-sâr añâ eyleyüp nigâñı
Büs itdi zemin-i piş-gâñı
- 924 Bilmezdi dâñi o hûk-ı bed-ter
Kim ola o hoş neşin-i pür-fer
- 925 Derk itdü belâhetı çü Tayyâr
Ferzânı huzûra kıldı ihzâr
- 926 Ferzâna tokundi çün nigâñı
Ref oldu gubâr-ı iştibâñı
- 927 Bildi neye uğramış o bed-kâm
Olmuş añâ kendi hilesi dâm
- 928 Tayyâr añâ didi var mı hidmet
Kıldıñ bizi çün bu semte dâcvet
- 929 Mebhûd olup ol lâcýin bed-hû
Göstermedi kimseye güler rû

- 930 Ĥandān olaraq o ŧūĥ-ı dil-ŧād
Ferzānı o dive kıldı cellād
- 931 Ferzānın olup dü desti lertzān
Ĥep kıymālık oldu lāĥm-i gerdān
- 932 Ne ĥāl ise zūr idüp telāŧa
ŧacý itdü iŧi çıkıardı bāŧa
- 933 ŧenlikler idüp gūruh-ı merdān
Ĥep oldu palanķaya ŧitābān
- 934 Menć ile muķayyed oldu dizdār
Ĥün vāķıćadan deęül ĥāberdār
- 33b
- 935 Ferzāna didi cenāb-ı ŧehzād
Var ķalća ricālin eyle irŧād
- 936 Ĥep eyle didi ifāde ĥāli
Tābicýyetüme getür ricāli
- 937 Yoĥsā iderüm oluncā muzķār
Ol ķālćaya ĥāķ ile berāber
- 938 Minvāl-i mūherrer üzre ferzān
Naķl itdi ĥiķāyeyi kemākān
- 939 Fetĥ itdiler ańda cümle bābı
İķbāline kıldılar ŧitābı
- 940 Ol ķalća ońunda aldı pāyın
Tāp ŧenligi itdiler ŧefāyın
- 941 Ĥafrāya yāzıldı ańda nāme
Bil-cümle selām ile enāme
- 942 Mebdeden olup meāl-i tafŧil
Tā-maķta dek olundu teknil
- 943 Ĥāķķ olmuŧ ise sūalümüzden
Teftiŧ olunursa ĥālümüzden
- 944 Maĥŧūl-ı muķattaat ĥālā
Bir kelle ŧeker olundu ihdā

943a ĥāķķ olunmuŧ : ĥaz olunmuŧ (T)
944-953 arası: -(T)

- 945 Şandukāya ondu res-i ā-sār
inzire bir edi tc-ı ibrār
- 946 Şehzāde bu emri itdi icār
Gelsün neferātı ile dizdār
- 947 Şandukā ile bu nev itābı
afrāya uladur al cevābı
- 948 Nal eyle hiāyeyi diyüp hem
Ferzāna o avme ıldı munzām
- 949 Bunlar berūdār varurlar āmma
opmuş o tarafda ayrı avga
- 34a
- 950 ā-sār olunup sūal ü tefti
Dümüş o diyāra özge tevi
- 951 Mālum ēazimetı ıāra
ēAvt itmedi ayrı bu diyāra
- 952 Fevt olmuş ise nie oldu ācvān
Piide olan ricāl-i ilāmān
- 953 Cevlān ile udı mı havāya
ar oldu mı cümle ār-ı māya
- 954 Yo cāyı mūayyeni ıārun
Etrāfun ararlar ol diyārun
- 955 Şehrin āpusında nie ilāmān
Kim gelse tuup olurdu pūr-sān
- 956 Dizdārada sordılar bu hābı
Alanmadı hāsılı cevābı
- 957 Pūyān olarak ar-ı ekide
Ser-menzile oldılar reside
- 958 afrāya resānda oldu nāme
Bas itdi uāyı-i hitāme
-
- 949a varunca : varurlar (T)

- 959 Şandukāda hem ser-beride
Bil-cümle yerinde riş ü dide
- 960 Māder görüp ol büride bāşı
Mezc itdi sürur ile telāşı
- 961 Etbāc sūal iderdi yek yek
Çā-sār mıdır bu baş gerçek
- 962 Anlarda idüp heme nigāhı
Refc itmediler hep iştibāhı
- 963 Devletde olan ricāli ol ān
Dācvet kılup itdi hāl-i cīlān
- 964 Çā-sārı görüp ricāl-i devlet
Ecdādına lācnet itdi kat kat
- 34b
- 965 Takrır idicek māqāl-i Ferzān
Ğaşcī oldı bütün şuur-ı ācýān
- 966 Ğayretde bıraıdı cümle nāsı
Ferzānı helāıden ricāsı
- 967 Eyler didiler bu hālı-ı tedbir
Bu mülki değül cihānı teşhir
- 968 Şehzādemiz isterüz gönülden
Hep bendesiyüz derün-ı dilden
- 969 İslāma da gelmiş ise şehzād
Gelsün bu diyāra eylesün dād
- 970 Bu meşverde olup dūıāıı
Ğatm itdiler emr-i ittifaıı
- 971 Taht olduğun emrine muıassar
Ğācýān-ı diyār yazdı ekser
- 972 Māder de yāzup meāl-i tekrār
Tebrike muāyyen oldı dizdār

964 b itdi: itdiler(T) 962 : -(T)
971 b yazdı : yaz (T)
962 b çün çizilmiş, refc yazılmış.

- 973 Çün müntesib oldı şaha Ferzân
İrsâli yine göründü şâyân
- 974 Bunlar haber itmede mecâli
Çıkdı girüden bütün ahâli
- 975 Güş itdi cevâbı çünki Tayyâr
Şehlik turâtın itdi izhâr
- 976 Âmâde idi bisâţ-ı şâhı
Bil-cümle sefinede kemâhi
- 977 Şeţţâr ü peyk bâkiye erşân
Hep cümle tonândılar levendân
- 978 Âmâde yirmi bin tüfeñgi
Püşide şumâş-ı surh reñgi
- 979 Zeyn oldı yemin ile yesâre
Ol nañiye döndi lâlezâra

35a

- 980 Zerrin câlemde ile raşşân
Râyât idi câzme dâmen-efşân
- 981 Her tuğ idi şanki bir dilâra
Kâküllerin eylemiş muarra
- 982 Şarşar-ı zemin ile semâya
Âheñg ile kus ü kere nâye
- 983 Bu tañţana ile şeh Süleymân
Pişâde hişârın itdi divân
- 984 Ol yerde gelüp guruh-ı küffâr
Pehnâ-yı zemine sürdü ruhsâr
- 985 Çün oldı temâm ömüde sebkât
Ferdâya nidâ olundı nehzât
- 986 Vardıkda derun-ı şehre Tayyâr
Ol rütbe semâhat itdi izhâr

980,981,982:- (T)

- 987 Hâlk eyledi cām-ı lutfunu nūş
Ecdādını itdiler fer-āmūş
- 988 On beş gün olundu çün tonānma
On beş dahı himmet Ğafrā
- 989 Şebb tā-be-seher olup hem aheñg
Yek lehçede idi deff ile çeng
- 990 Yek-maha bu işretün sefāsı
Güm gerde-i hane kıldı nāsı
- 991 Bunlar bu siyāka böyle hāndān
Ammā geledüm niçe oldı hākān
- 992 Şehzādeye eyleyüp refākat
Ol günde ki tahta itdi ricācat
- 993 Oldı nazarında nātıq-ı ebkem
Hep taćziye guy-ı şān-ı māctem
- 994 Çeşminde o hūşe revāk ėāli
Gerdān idi āsiyā misāli
- 995 Çün bülbül eylemez terāne
Hār oldı gözünde āşiyāne
- 35b
- 996 Ol hāriş-i ğamla çāk-be-çāk
Nezāre hāzin dide-i nemnāk
- 997 Ol sāhada oldı çeşm-i bizār
Kim cilve geh eylemişdi dildār
- 998 Âzürde dil oldı ol mekāndan
Mürg-i dil uçdı āşiyāndan
- 999 Âhir aña virdiler qararı
Bir bāğ ola cāy-ı intizāri
- 1000 Ol yerde çıkup şikāra ğāhi
Hem gözleye semt-i şahrāhi
- 1001 Tetmim olunup bu rećy-i māķūl
Oldı vūze ra umura meşğūl

998: (-T)

- 1002 Şehrāha omuşdı dide bānı
Yoqlardı hemişe ar-ı bānı
- 1003 Ammā o ārafda Şah-ı Tayyār
Olduda umır-ı tahta der-kār
- 1004 Yazmışdı veāyicın mufessāl
Nādidde hediyeler le-ekmel
- 1005 Bir mūcmetün o şah-ı hoş hāl
Bu hıdmeti eylemişdi irsāl
- 1006 Ammā ki āza-yı na-gehāni
Ol āşide virmeyüp amānı
- 1007 Olmuş meger ol zāmir-i himmet
Deryāda ari-ı baħr-ı rahmet
- 1008 Pişān-ı baħr olunca pür piç
Cān ıkmamış ol sefineden hiç
- 1009 Bu vaca hālel virüp hisāba
Hāānı düşürdü iztirāba
- 1010 Ārāmın alup bu ar-ı mūbhem
Gönderdi sūāle birkaç ādem
- 1011 Çün sāhile oldılar reside
Aħvāli sūāle gūş u dide
- 36a
- 1012 Bir şahş o maħalde oldu peydā
Bu muhiş-i ādābı itdi inhā
- 1013 Kim cümle tevābicyle şehzād
Bu ayd-ı fenādan oldu āzād
- 1014 Çā-sār aña eylemişdi hile
Ferzān idi rabına vesile
- 1015 Āvāmını olduında munzām
atlı itdi biramadı bir ādem
- 1016 Eymān-ı ālizā itdi tekrar
Ben vacādanum didi hāberdār

1016 b ben : bu (T)

- 1017 Gelmişdi bu cāye iki kalyon
Var idi içinde hayal-i melcūn
- 1018 Hep furtunada olup perişān
Gelmişler idi fütān hîzān
- 1019 Anlardan imiş bu kavm-i hun-hār
Qatl emrini söyledi ne kim vār
- 1020 Mecliste olan büzürk küçek
Taşdiq idüp oldu kıssā gerçek
- 1021 Döndi bu haberler qasıdan hep
Tefside-leb fütāde kevkep
- 1022 Nuql eyleyüp oldu cümle giryān
Ġayş oldu bütün şuur-ı hāqān
- 1023 Yandurdu bu söz muqarribānı
Hep ağladılar qasiçyü-dāni
- 1024 Min bācd didi cenāb-ı hāqān
Olsun baña bağ u rağ zindān
- 1025 Bir hücrede eyleyüp tevāri
Ġafr eyledi qabrin ihtiyāri
- 1026 Eylerdi o hücrede cibādet
çAynında değüldi emr ü devlet
- 1027 İtmezdi hālef hususını yād
Duhtere münhāsırdı evlād

36b

- 1028 Ġāb içre şeh-i cihāna bir pir
Şehzāde hususun itdi taqrir
- 1029 Şağdur didi ol Nihāl-i āzād
Beyhūde nedür bu ah u feryād

1023 : - (T)

1026 b emr ü devlet : emr-i devlet (T)

- 1030 Şah oldu bu vâkı́cayla bi-dār
Etrāfına bağdı bağdı tekrar
- 1031 Ol rütbede bildi tabc meyyāl
Yađzān iken oldu aña bu hāl
- 1032 Bir lahza olup teemmül āşām
Ĥab olduğın anladı o nām-kār
- 1033 Nağl ile bu ĥabın oldu mükessir
Hem vađıca didü hem mūabbir
- 1034 Peymāne-i bezm iken bu ōĥbet
Şāhım didiler zihi kerāmet
- 1035 Bir ĥayr ĥāber hela mükarrer
Ĥandan geliyor bu cāna-cān-per
- 1036 Sürdü şadem ĥidive dide
Olmuş aña nāmeler reside
- 1037 Cān buldı bu nev ĥāberle ĥāķān
Hem ōĥre gelüp hem itdi divān
- 1038 Hep söylenen oldu nām-ı Tayyār
Şıyıtıla pür oldu ōĥrü bāzār
- 1039 Bazısı dir idi ĥüsn-i tedbir
Bihüde değül olunca tağdir
- 1040 Kim eylese intiķāmını yād
Ol mehveşe didi āferi-yād
- 1041 Ger eylemese uluvv-ı ĥimmet
Kāfi ider esrden selāmet
- 1042 Çün cāvn-ı Ĥudādan olmuş imdād
İtmiş hemimi cādüvv-ı berbād
- 1043 Nisvānda ĥāber alup meselden
Gelmez didiler ĥāta güzelden

1040 b didi : dirdi (Ü)

1041 ger eylemese : devr eylemese (T)

1043 atasözü kullanmış.(Güzelden hata gelmez)

37a

1044 Bir resme cihān olup ʔarabsāz
Zımnında geğerdi  mr-i ser-bāz

1045 Hengāmıdır Şimdi olsa tādād
Ahvāl-i nev cenāb-ı Őehzād

1046 Seyyāh-ı medāyin-i maćāni
Atf its n o cānibe ćānı

1047 ŐeŐmān o diyārı Şah-ı Tayyār
Ç n itdi ćādaletiyle ser-Őār

1048 Yek nimeć-i ҡoma ol diyārun
Hep dinine girdi Őehriyārun

1049 Amiziş id p d  millet oldum
Bir ҡutn-ı idi ҡumaŐ-ı ćālem

1050 Ç n ʔābc Şeh eyledi temennā
Aħķam-ı Őericāt ola icrā

1051 Bir fāzıl-ı dil-Şikest-i nā-Őād
Ķalyonda idi levende  stād

1052 Tekmil-i f nun id p ser-āpa
Hem c Ő idi baħr ile o deryā

1053 Olmaķla libas-ı ćālem aņa bes
Destārına cāniŐin idi fes

1054 İclāsına h ķm n idi ķādir
Zātında ćafif   nāmı Cabir

1055 Őah eyledi aņı bezme dāćvet
Devr eyledi ālimane Şohbet

1056 Kāmil bulup aņı Şah-ı p r ferr
Aħķāmından ķıldı ķādı-asker

1057 D nyā ile oldu ç nki memk r
P Őāne-i duşu oldu semm r

1058 Seyyāh-ı cihān iken sebk-bār
Haml oldu serinde bār-ı dester

1045a Şimdi olsa : olsa Şimdi (T) 1046 : - (T)

1052a ser-apa : o danā (T)

1056 (Kendi hayatından ipucu veriyor.)

- 1059 Hep h ayl  h adem olup m uhey a
Bil-c mle r s m olund  icr 
- 1060 Ey fazlına bu z iden seb k ser
Ey ebleh-i n -s t de gevher
- 1061 Her g rg gine id p Ői  ayet
Yo tur dime  ilm   fazla ra bet
- 1062 Bey  olmasın ger i kim gir ndur
Sen gevher Şanma rayegandur
- 1063 EŐy c h sise veŐc-cev hir
Bir lah zada na l olur mu h zır
- 1064 Őadrında d rer bulund  v fir
G r Ő dr-ı Őeri c old  C bir
- 1065 Őih virdi bu  ar    n-i niz mı
Old  m teekkit iltiz mı
- 1066 Ser- asker olan cen b-ı p r-fer
Menb -yi f tu  Baba H ydar
- 1067 İlbas olunup a na vez ret
M hrin vir p itdi r kn-i devlet
- 1068 Etb c-ı b t n olund  defter
Tacyin-ı  ulufelere yekser
- 1069 Bir g n yine Şah-ı p r beŐaŐet
Div n id p itdi halkı devlet
- 1070 Bir meŐvere Ő retinde g ya
Bu emr-i cedidi itdi inh 
- 1071 Didi peder m Cenab-ı h  an
İtmişdi ba na boyumca i s n
- 1072 Bir tıfl-ı yetim iken ben evvel
Esb b-ı nec t iken m attal

1059, 1060, 1061, 1062, 1063, 1064: - (T)

- 1073 Oldum bu zâif-i bi-servü pa
Âğuş-ı cınayetinde dâra
- 1074 Lâzım ki idem bu vefk-i kudret
Ol zât-ı mükerremi ziyâret
- 38a
- 1075 Siz de idesiz olunca cavadet
Düstür-ı muâzzâma işâcât
- 1076 Bir çeşm ü ser oldı çün cevâbı
Çıkdı yola tuğ-ı müstetâbı
- 1077 Fil-cümle şenide idi şehzâd
Kim olmuş ola o zâta damâd
- 1078 Herkes virüp ol hûsusa mâncâ
Geldi didiler cevâb-ı lemmâ
- 1079 Lâkin bu seferde şah-ı pür cüş
Âlâmını eyleyüp fer-âmüş
- 1080 Bir hâţve içün olurdu hoş-dil
Bir günde alurdu iki menzil
- 1081 Maşsüdü ziyâret ola hâķân
Zımnında hem ola vasl-ı cânân
- 1082 Kırk elli gün eyleyüp iķâmet
Cânân ile ide tahta cavadet
- 1083 Ey dil bulunur mu eyle inşâf
Hübân-ı zemânedede bu evşâf
- 1084 İrsâl olunup hâzayil evvel
Rabţ oldu kıatarlar mükemmel
- 1085 İtdi o şeh-i sûtude hâslet
Bir sâcât sacd içinde nehzât

1083 : - (T)

1086 Çün oldı haber reside Fesa
Bir velvetle düşdi cümle nâsa

1087 Hâkân işidince oldı mesrūr
San indi şehidin üstüne nūr

1088 Çıkmağa yoğidi taşra imkân
Ol haftada hastaca idi hâkân

1089 Emr eyledi ol şeh-i vefâdar
İkrâm oluna ziyade Tayyâr

1090 Âmâde olup âlâya erkân
At sayhâsı kıldı çarh-ı lerzân

38b

1091 Duhterde olup haberden âgâh
Eylendi nüfûfte sineden âh

1092 Her handesine bulup bahâne
Cünbişler (ider) idi tecâhülâne

1093 Râhında bulaydı seyre imkân
Yek müjdesine fedâydı cân

1094 Âtîf eyledi tâc-inân-ı râhı
Şehzâde sūâle şâb-ı şâhı

1095 Encâma irüp zamân-ı firqât
Şeh buldı surur ile ifâkât

1096 Taqrir olunup geçen fesâne
Hamd idi güzâr iden lisâna

1097 Bir meclis idi o bezm-i câli
Âlemde görülmemiş misâli

1098 Olmışdı ser eyler müheyyâ
Bil-cümle mütemmimâtı ber-câ

1099 Alay ile vardı şahzade
Her vechiyle hatırı küşâde

1089 (T)'nin son beyiti. Buradan sonrası (T)'de eksik.

- 1100 İclālını aşd idüp mükerrer
Terif-i udumā geldi āver
- 1101 ün sūr-ı ūdum olundı itmām
Sūr- diđer oldu nāsa iclām
- 1102 Yek mah olınup surur-i ādi
El virdi hūşuşı ber-murādi
- 1103 Encāme irip hūmum-ı firāt
Kesret güm olup bulundı vahdet
- 1104 Bu resme simah olundı ārām
Devletle uruldı ricāte ām
- 1105 Teyiciyle eyleyüp muhaar
Bir merhale seyre ıdı Dāver

SÖZLÜK

abad:şen,bayındır
ab-ı tab:suyu aydınlatan
abus:somurtkan
acib:tuhaf
acuz:koca karı
ademiyyet:adamlık
agah:bilgili
agaz:başlama
aguş:kucak
agyar:yabancılar
ağber:çok tozlu
aher:başka,diğer
ahir:son olarak,nihayet
ahla:pek,çok
ahz:alma,kabul etme
aid:ilgili,ilişikli
akd:bağ
akdem:ilk önce
akide:iman,dini inanış
ami:yıllık
amiziş:uysallık
an'ane:gelenek
arak:rakı
aram:durma,arama,eğlenme
asiyab:su değirmeni
asman:gök,sema
asman:gök,sema
asman:gök,sema
atıfet:karşılık beklemeden gösterilen saygı
atiyye:hediye bahşiş
avd:geri dönme
avn:yardım
azrar:zararlar
azze:aziz olsun
Baba Haydar:Hikayede Tayyar'a yardım eden denizci
bad-ban:yelken
bağal-gir:koltuk tutan,koltuk altı
bakıyye:artan
bal:kalp
balin:yastık
bar:yük
bar-hane:yolcu eşyası indirilen yer
bast:yayma
bast:yayma,açma
baz:yeniden
beçe:çocuk
bed-ter:daha kötü,çok kötü
beher:her,her bir
belagat:iyi,güzel söz söyleme
belahet:alıklık,kalın kafalılık
bela-keş:bela çeken

berçide:toplanmış,devşirilmiş
besat:düz yer
bikem:yararsız
bikr:dokunulmamış
bim:korku
binaguş:kulak memesi
birun:dışarı
bisat:kilim
bisteriyan:yataklar
bisyar:çok
bişe:orman
bülend:yüksek
bün:esas
Cabir:Hikayedeki dervişin adı
cam-ı merg:ölüm kadehi
canib:taraf,yan
can-per:Tayyar'ın yanında onu koruyan yiğit
ca-sar:çar
cebin:yüreksiz
Cem-cah:Tayyar'ın babasının veziri
cereyan:akma,gidiş
cevari:hizmetçiler
cevelan-geh:dolaşılan yer
cevfi:gövdeye ait
ceyb:cep
cinan:cennetler
civan:genç
cuyan:arayıcı
cünbiş:kımıldama
cünud:askerler
çin:kıvrım
dad:vergi
dam:tuzak
damen:etek
darende:tutan,saklayan
daver:doğru insafılı hükümdar
defin:gömülmüş
derban:kapıcı
derdmend:derd sahibi
derk:anlama
destar:sarık
dibace:önsöz
didar:yüz,çehre
dil-agah:bilgili
dil-ara:gönül kapan
dil-dad:gönül vermiş,aşık
dil-dar:sevgili,birinin gönülünü almış
dil-figan:Aşık
dil-hah:gönül isteği
dil-haste:hasta gönüllü
dil-keş:gönül çekici
diver:ev sahibi
diz-dar:kale askeri
duhter:kız,kerime
duş:omuz
ebkar:kızıoğlan kızlar

ebkem:söz söylemeye gücü olmayan
ebr:bulut
ebrar:hayır sahipleri
ebvar:kapılar
efgen:yıkıcı
el'an:şimdi,şimdiki halde
elfaz:kelimeler
emcad:şeref,onur
emmare:emir edici
emvac:dalgalar
emval:mülkler,para ile alınan şeyler
emvar:dalgalar
enbar:dolu,yiğın,küme
encam:nihayet,son
enva:çeşitler,türler
enver:nurlu,çok parlak
esb:at
ester:katır
eşhas:adamlar
etba':birinin sözüne uyanlar
evamir:buyuruklar
evfer:daha
evza':haller
eyadi:eller
eyyam:günler
eza:incinme
ez'af:dermansız,zayıf
ezkar:hatırlamalar
ezvac:kocalar
ezyak:sıkıntılı
fal:uğur
fariğ-ül-bal:başı dinç
fart:aşırılık
fatanet:zihin açıklığı
faysal:kesin hüküm
fehmi:anlamak
ferd:tek,yalnız olan şey,eşi olmayan
ferr:firar,kaçma
fersude:yıpranmış,eskimiş
ferş:döşeme
ferzan:ilim,hikmet
fevaid:faydalar
fevt:bir daha ele geçmemek üzere kaybetmek
fitrat:yaradılış
firak:ayrılık
firaset:binicilik
firaz:yokuş,çıkış
fuhul:erkekler
füzün-ter:pek çok,pek fazla
gabra: yeryüzü arz
Gafra:Tayyar'ın arkadaşı
gah:zaman
gahice:bazen
gavr:dip
gayr:ayrı,başka,özge
gayur:gayretli,çok çalışkan

geda:dilenci
gerdiş:dönüş
germ:sıcak
geşt:gezme
gevahi:şahid
gılman:gençler
giran:ağır
giriftar:esir
girizan:kaçan,kaçıcı
gubar:toz
gulam:delikanlı
gulam:delikanlı
gunüde:uyumuş
gülşen:gül bahçesi
gürisneg:fakirlik
güruh:cemaat
güşad:açma,açılma
güzar:geçme,geçiş
hadd:sınır,hudut
hadika:ağaçlıklı su
hadim:hizmet edenler
hafir:kabir
haim:şaşkın
hak-i paye:ayak tozu
haki:toprak
halak:pay
halvet:yalnız,tenha kalma
hamide:eğilmiş,kambur
hammam:güvercin
hamyaze:esneme,esnek
hasna:fazlasıyla namuslu
havf:korku
hayf:haksızlık
hayr-ül-halef:hayırlı evlat
hegam:kavga
hemin:bu bile
hemişe:daima
hem-ser:arkadaş
hem-şeri:kötülükle birlikte olan
hem-var:düz yer
hengam:çağ
heşt-ad:seksen
hezar:bülbül
hıfz:saklama
hıram:nazlı,edalı
hicran:ayrılık
hilkat:yaratılmış
himmet:çalışmak,gayret etmek
hin:zaman
hitabi:hitaba ait
hod:miğfer
huban:güzeller
huddam:hizmetçiler
huk:domuz
hurrem:sevinçli,gönül açan
huruşan:coşan

husunet:sertlik
husus:ayrıca
huş:akıl,fikir,şuur
huşunet:kabalık,sertlik
hüs:zarar,kayıp
hüveyda:açık,belli
itra:övme
ıztırar:mecburiyet
i'caz:aciz bırakma,aciz olma
iclas:oturtma
icra:işi yürütme
ifrat:aşırı gitme
i'gtizab:kızma,darılma
igva:baştan çıkartma
iham:vehme düşme
ihrac:dışarı atma,çıkarma
ihsar:kısaltma,kısalma
ihzas:üstü kapalı
ihzar:hazırlama
ikdam:gayret
ikrar:saklamayıp söyleme
iktiza:lazım,gerek
iltica:sığınma
iltimas:kayıma
imtima'i:imkansızlık
intihab:yağma ile mal alma
intisab:bir kimseye mensub olma
irsal.yollama,gönderme
irşad:doğru yolu gösterme
iskan:oturtma,ev sahibi etme
istima':dinlenme
işaat:duyurmalar,yaymalar
iş'ar:yazı ile bildirme,haber verme
işhad:şahadet etme
işrab:içirme
işret:içki
iştibah:şüphelenme,şüphe etme
i'ta:verme,verilme
itab:darılma
i'tila:yükselme
itmam:tamamlama
iza'at:açığa vurmak
iz'an:anlayış,kavrayış,akıl
i'zaz:aziz kılma
izhar:gösterme
jale-perver:gözyaşı besleyen
kabil:kabul edilen
kabz:kavrama,el ile tutma
kadem:ayak,adım
kadim:eski
kaid:oturucu
kaj:eğri şaşı
kam-ran:mutlu
kannad:şeker yapan,şekerci
kar:iş,güç
karar-dade:kararı verilmiş

karin:yakın
kar-saz:iş işleyen,becerikli
Karun:Beni israil'de zenginliğiyle ünlü olan kimse
kase-gerdan:çini yapan
kat':kesme
kavseyn:iki kavis
kemal:olgunluk
kemin-gah:pusu yeri
kerem:asalet,asillik
kerem:asillik,soyluluk
kesb:çalışıp kazanma
kesir:çok çok
kesr:kırma,kırılma
keşa-keş:çekişme
keşti:gemi
ketibe:asker,alay
ketm:bir haberi gizli tutma
kilk:kamış
kişver:iklim
kudum:uzak yol
kudüm:uzak bir yolda,uzak bir yerden gelme
kuh:dağ
kulzüm:deniz
kurb:yakın olma
kurbet:yakınlık
kut:mutluluk
kutah:kısa,boysuz
künuz:hazineler
lahm:et
la'l:kırmızı
lane:yuva
lefa:toprak
le'im:cimri,alçak
lem'a: parıltı
lenger:gemiye yerinde durdurmaya yarayan çapa
leşker:asker
letaif:latifeler
levlak:Hz.Muhammed'e hitab
li'am-ı hüddam:alçak hizmetçiler
libas:elbise
lisam:yüz örtüsü
magarib:akşamlar
magmum:kederli
mağrib:garb tarafı,batı
mağşuş:karışık,saf olmayan
ma'hud:sözü geçen
mah-veş:ay gibi
mahzar:huzur yeri
makal:söz
makrun:yakınlaşmış,kavuşmuş
mande:gitmiş olan
ma'raz:bir şeyin çıktığı yer
ma'ruz:arz olunan
matir:yağmak
matiyye:binek hayvanı
matlub:aranılan şey

matruh:çıkarılmış,temeli atılmış
maye:kabahat
me'net:lanete sebep olan
mebhut:hayrette kalma
meftun:gönül vermek
mekremet:kerem
mektum:gizli,saklı
melal:bıkma
melamet:ayıplama,kınama
memdud:çekilmiş
menazil:menziller
menguş:küpe
menkut:noktalanmış
menzil:1.yollardaki konak yeri 2.ev
menzur:adanmış,vadedilmiş
merahil:menziller,konaklar
meratib:rütbeler
mergub:beğenilmiş
merhun:rehin edilmiş
merkum:adı yazılmış
mermuz:ima edilmiş
mersüm:resm olunmuş
mesabe:rütbe
mesavi:meskenler
mesbuk:başkalarından geri kalmış
mesdud:tıkalı,önü kapalı
meserret:sevinç,şenlik
meskenet:fakirlik,yoksulluk
mesnun:adet edilen şey
meşcere:ağaçlık
meşhud:gözle görülmüş
meşkuvv:kendinden şikayetçi olan
meşy:yürüme
mevc:dalga
mevsuf:vasıflanmış
mevzun:vezinli
mezc:katma,karıştırma
mihekk:altın ve gümüşün ayarını anlamaya yarayan taş
mihnet:zahmet,eziyet
mihr-ban:sevgi,dostluk
min ba'd:bundan böyle
mir:komutan
miyan:orta
mizan:ölçü
muammer:yaşayan,ömür süren
mucib:lazım olan
muhaddirat:uyuşturucu ilaç
muhtasar:kısaltılmış,kısa,kısaltma
mukaddemat:öncüler,ordunun ilerisinde bulunan askerler
mukadder:takdir olunmuş
mukarrir:sabit kılan,yerleştiren
mukattaat:kesilmiş
mukayyed:kayıtlı bağlı bağlanmış
mukırr:doğruyu söyleyen
mukteza:lazım gelmiş olan
munzamm:ek,üste konan

mura'i:saygı gösteren
musahhar:ele geçirilmiş
mu'tad:alışılmış
mutarra:taze
mutrib:çalgı çalan,şarkı söyleyen
muttarid:sıvalı
muvaneset:insandan kaçıp insana sığınma
muzmer:gizli,saklı,örtülü
muztarr:çaresiz kalmış
mübaşir:bir işe başlayan
mübayin:ayrı olan,zıt olan
mübeddel:tebdil edilmiş
müberhen:aşık,belli
mübin:hayrı ve şerri ayıran
mücteba:seçilmiş,seçkin
müdar: yüze gülme,dost gibi görünme
müddea:dava olunan
müjde-gan:müjdeye karşılık verilen bahşiş
mükeddir:keder veren
mükerrer:tekrar
mükessa:mukayese
mükesseran:kırıklar
mükteza:iktiza eden
mülaki:kavuşan
mülayim:uygun,yumuşak
mülhem:ilham edilmiş
mümanaat:engel olma
mümsik:imsak eden,cimri
münasib:uygun
münecci:kurtarıcı
münkad:boyun eğen
münzevi:inziva eden
müreffeh'ül-bal:rahata kavuşmuş gönül
mürşid:amaç
mürüvvet:mertlik,yiğitlik
müsellem:teslim edilmiş
müsevver:etrafına sur çekilmiş
müşevveş:belirsiz,karışık
mütecaviz:aşan,geçen
mütenezzih:tevezzüh eden
mütevcib:layık
müyesser:kolayı bulunup yapılan
müzdad:çoğalmış,artmış
na-bud:yok olan bulunmayan
na-çar:çaresiz
nadan:cahil
nagehan:apansız,birden bire
nahiye:yan,kener
nan:ekmek
natık:söyleyen
nazenin:cilveli,oynak
nedamet:pişmanlık
nefi:çıkart
nehzat:hareket
nesim:hafif rüzgar
neşr:yayma,yayıma

nevadir:nadir olan
nevmid:ümitsiz
neyyir:nurlu
nezar:bakma
nezdik:yakın
nezzare:seyirci
nısf:yarım,yarı
niam:nimetler
nigah:bakış,bakma
nigeh-ban:gözcü,bekçi
nigun-sar:baş aşağı olmuş
nihal:taze düzgün fidan
nihan:gizli
nijad:soy,sop
nisab:asıl esas
nişimen:oturulacak yer
niyaz:yalvarma
nümayan:görünen
nüvişte:yazılmış
nüzul:aşağı inme
pakend:yakut
pala:yedek at
pehlu:vücudun yanı
pelid:mundar,pislik
penah:sığınma,sığınılacak yer
per:kanat
perestar:kul,hizmetçiler
peyk:haber,mektup götürüp getiren
peyveste:ulaşılmış,bitişik
pinhan:gizli
pirane:yaşlılara yakışır surette
pişani:alın
pişe-gah:iş yeri fabrika
pişegah:sanatlar,meslekler
puşide:örtülmüş
pür-cüd:Cömertlik dolu
pür-fer:çok aydınlık,parlaklık
rağbet:istek
rahne-dar:eksiği olan
rahşan:parlak
ray:fikir
rayat:bayraklar
ref: kalkınma
ref:kalkındırma,yüceltme
reh-yab:yolunu bulabilen
remz:işaret,işaretler
resan:erişenler
reside:erişmiş,yetişmiş
reşk:kıskanma
revnak:güzellik,parlaklık
rezm:kavga
Rıdvan:cennetin kapıcısı olan büyük melek
ribac:evler
rical:erkekler
ric'at:geri dönme
rikkat:incelik,yufkalık

rişte:iplik
ruz:gün
rüchan:üstünlük
rüsum:vergiler,gümrük vergileri
sadır:çıkan
sahi:hata işleyen
sahn-ı gülşen:gül bahçesinin ortası
sa'i:çalışan
sa'id:yüksek
saka:ordunun gerisinde bulunan askerler
salat:namaz
salif:geçen,geçmiş
saniha:fikre doğan
saye-ban:gölgelik
saz-kar:uygun
sebk:bir şeyi kalıba dökme
sebkat:geçme
sebük:hafif
sebük-bar:yükü hafif eşyası az olan
secencel:ayna
sedd:kapama
sefih:zevke eğlenceye düşkün
sefine:gemi,vapur
semahat:cömertlik,el açıklığı
semen:kıymet
semen-ber:yasemin göğüslü
sena-gu:methoden
seng-pare:taş parçası
sepide:tam vakti
ser-a-ser:baştan başa
ser-efraz:baş yükselten
serencam:bir işin sonu
ser-rişte:ipucu
server:başkan,reis
seva:beraberlik
seyf:kılıç
seyran:bakıp seyretme
seyyal:akıcı,akan
seza:münasip,uygun
sıklet:ağırlık,yük
sımah:kulak
sikke:para üzerine vurulan damga
simat:sofra,yemek masası
siyak:sözün gelişi
subhdem:sabah vakti
suri:hakiki,içten olmayan
suver:suretler
sükker:şeker
sümum:zehirler
süreyya:Ülker yıldızı
sürur:sevinç
sütüde:övülmüş,övülmeye değer
şab:genç,delikanlı
şa'b:kabile
şayan:yakışır
şayeste:yakışır

şekib:sabır tahammül
şekur:çok şükreden
şermende:utangaç
şetm:sövme,sövüp sayma
şeytar:diş otu
şikest:kırılmış
şime:huy
şimşad:şimşir ağacı
şitaban:acele olan
şule-zar:çorak yer
şure:çorak
şurut:şart
şüküfte-zar:çiçek bahçesi
şütumm:sövme
ta'at:Allah'ın emrini yerine getirme
tab': tabiat,huy
tac-dari:hükümdarlık
tahassun:kale veya hisara kapanma
tahassus:hususî,mahsus olan
tahrir:yazma,yazılma
takrir:yerleştirme,sağlamlaştırma
tard:uzaklaştır
tarh:düzenleme,yapma
Tayyar:hikayedeki şehzade
taziyan:kırbaç
tecemmülat:katılmış,donmuş
tedric:basamak basamak ilerleme
tefside:hararetili
tekaza:alacaklının borçluyu sıkıştırması
tekellüm:söyleme
temadi:sürme,sürüp gitme
temekkün:yerleşme,yer tutma
temellük:mülk edinme
temenna:eli başa götürerek verilen selam
temhid:yayma,döşeme
teng:dar
tenzil:Kur'an-ı Kerim
tersan:korkma
tertib:dizme,düzenleme
teşvik:şüpheye düşürme
teşmir:sivama,sivanma
teşyi':uğurlama,selametleme
tetmim:tamamlama
tevabi':bir kimsenin hizmetinde bulunan
tevfuk:uyuma uygun görme
tevanger:zengin varlıklı
tevari:bir şeyin arkasında saklanma
tevehhüm:kuruntuya düşme
tezervi:onunla ilgili
tırız:süsleyen
tiryak:zehirlenmeye karşı kullanılan macun
töhem:suç
turfe:görülmemiş
tuti':papağan
udvan:düşmanlık
uğri:güneşin gölgede takip ettiği yol

uluvv:yükseklik
umur:işler,hususlar
unf:şiddet
uzlet:kenara çekilme
uzlet:kenara çekilme
üftade:düşmüş,düşkün,biçare
üslub:biçim,yer
vafir:çok,bol
vakar:ağır başlılık,temkinlilik
varak:sayfa
vasık:güvenen
vasıl:erişen kavuşan
vaz':koyma
vech:yüz
vefk:uyuma uygunluk
vera:kainat
verd:gül
verta:çukur
vesm:dağlama
vuhuş:yabani hayvan
vüs':güç,kuvvet,takat
yeksan:beraber
yenbu:kaynak,pınar
yesar:varlık
Yezdan:Zerdüştlerde hayır ilahı
zahm:sıkıştırma
zamm:katma,ekleme
zeban:dil
zenan:kadınlar
zerrin:altından yapılmış,altın
zevahir:yıldız
zeval:yerinden ayrılıp gitme
zeyn:süs,bezek
ziba:yakışıklı,güzel
ziver:süs
zur:kuvvet